

VERSLAG

OVER HET

Bestuur en den Toestand der Zaken

VAN DE

STAD TURNHOUT

door het Collegie van Burgemeester en Schepenen
aan den Gemeente-Raad
in zijne zitting van 2 October 1893 voorgedragen.

TURNHOUT

BOEK- EN STEENDRUKKERIJ JOSEPH SPLICHAL

UITGEVER

Mijne Heeren,

In uitvoering van het artikel 70 der gemeentewet, dragen wij UEd. het verslag voor over het bestuur en den toestand onzer stadszaken, over het dienstjaar 1892-1893.

TITEL I.

Staat der Bevolking.

In 1892 is onze bevolking nog een weinig aangegroeid.

Immers van 1887 inwoners, die de stad telde op 31 December 1891, is zij geklommen in 1892 tot 19066, verdeeld in 9252 mannen en 9814 vrouwen.

Burgerlijke Stand.

GEBORTEN, STERFGEVALLEN, HUWELIJKEN, ECHTSCHIEDINGEN,
ERKENNING EN WETTIGING VAN
KINDEREN.

Eenige opgaven, geput uit de jaarlijksche Statistiek over de beweging der bevolking en van den burgerlijken stand, zullen UEd. deswegens verder inlichten.

Van de sterfgevallen in 1892 telt men er :

	MANNEL.	VROUWEL.
Onder 1 jaar	59	50
Van 1 tot 7 jaren	26	41
Van 7 tot 15 "	7	4
Van 15 tot 21 "	2	8
Van 21 tot 50 "	32	36
Boven de 50 "	79	93
	<hr/> 205	<hr/> 232

Totaal 437

Overleden in Januari	107
» » Februari	29
» » Maart	34
» » April	28
» » Mei	30
» » Juni	30
» » Juli	31
» » Augustus	32
» » September	31
» » October	30
» » November	28
» » December	27

Totaal 437

JAREN		GETAL GEBOR- TOORTEN		GETAL STERFGE- VALLEN		GETAL DOOD GEHOREN in de geboorten en sterfgevallen niet begrepen		ANNEMERKINGEN
1892	1891	MANNELIJKE	VROUWELIJKE	MANNELIJKE	VROUWELIJKE	MANNELIJKE	VROUWELIJKE	
		339	334	295	232	10	11	In 1892 zijn hier ter stede 17 personen overleden die geen deel van de bevolking maakten, terwijl er 50 die hier woonachtig waren, elders overleden zijn. Tusschen de 673 geboorten zijn er 53 onwettige kinderen, waarvan 21 mannelijke en 32 vrouwelijke.
Verschil in meer in min	12	4	16	00	32	6	2	
TOTAAL	00	00	00	00	00	00	00	
Mannelijke	327	330	223	200	16	9	25	
Vrouwelijke	339	334	205	232	10	11	21	
TOTAAL	00	00	00	00	00	00	00	
Meerder gestorven dan geboren	00	00	00	00	00	00	00	
Meerder geboren dan gestorven	00	00	00	00	00	00	00	
TOTAAL	00	00	00	00	00	00	00	
TOTAAL	00	00	00	00	00	00	00	

Volgens opgaaf zijn er gestorven in 1892 tengevolge van :

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Aangeboren krachteloosheid	5	4
Pokken	7	13
Kroep	1	1
Typhuskoorts	2	4
Kinkhoest	1	2
Kinderbedziekte		7
Longtering	18	24
Luchtpijpontsteking, longontsteking, fleuris en acute ziekte der ademhalingswerktuigen	28	46
Hartziekten	18	14
Darmonsteking, buikloop	24	18
Ongevallen	5	0
Zelfmoord	2	0
Onbekend	0	1
Andere ziekten	94	98
	<u>205</u>	<u>232</u>

Overeenkomend getal 437.

HUWELIJKEN.

Het getal huwelijken was 130.

OUDERDOM DER GEHUWDEN.

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Beneden de 18 jaren	0	5
Van 18 tot beneden 21 jaren	23	28
» 21 » » 25 »	35	38
» 25 » » 30 »	42	35
Van 30 tot beneden 35 »	12	14
» 35 » » 50 »	12	7
» 50 ten minste	6	3
	<u>130</u>	<u>130</u>
Totaal	260	

ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN.

	MANNELIJK	VROUWELIJK
Erkend en gewettigd in de huwelijksakte	10	7
Erkend na het opmaken van den geboorteakt	1	1
	<u>11</u>	<u>8</u>
totaal	19	

VERANDERING VAN WONING.

De personen die van 1 januari tot en met 31 december 1892 onze stad of haren buitenkring kwamen bewonen, worden onderverdeeld als volgt :

Van andere gemeenten van het rijk : 292 mannen, 284 vrouwen.

Van buiten 's lands :

Uit Holland	7	»	16	»
Frankrijk	1	»	0	»
Zuid Amerika	1	»	0	»
	<u>9</u>		<u>16</u>	
	301		300	
	601			

Zijn van hier vertrokken :

Naar andere gemeenten van het rijk : 310 mannen, 310 vrouwen.

» » koninkrijken en landen :

» Holland	17	»	15	»
» Frankrijk	1	»	0	»
» Rumenië	1	»	0	»
» Duitschland	0	»	1	»
	<hr/>		<hr/>	
	329		326	

655

Zoodat er 28 mannen en 26 vrouwen meerder zijn vertrokken dan komen wonen.

REGISTERS DER BEVOLKING.

Het jaarlijksch nazicht door een lid der bestendige Deputatie is uiterst vleierend voor den bevoegden klerk.

Nimmer wordt er eenige onregelmatigheid bestatigd.

Ook houden wij er de hand aan dat de ingezetenen, die van woning veranderen 't zij binnen of buiten de gemeente, steeds de verplichte verklaring te geschikten tijde doen.

INBURGERING.

Wij ontvingen ééne verklaring krachtens artikel 9 van het Burgerlijk Wetboek, en eene andere van eenen minderjarigen, bijgestaan door zijnen vader,

overeenkomstig artikel 1 der wet van 16 juli 1889.

Ter loops moeten wij betreuren dat van de wettelijke schikkingen op het stuk zoo weinig rekening wordt gehouden.

Wij hebben nochtans geene enkele gelegenheid laten ontsnappen om onze inwoners hiervan te overtuigen, en niettegenstaande dit, hebben wij, bij de voorloopige bewerkingen door het nieuw artikel 47 der Grondwet ontstaan, andermaal moeten bestatigen dat zulks door velen wordt verwaarloosd.

REGISTERS VAN DEN BURGERSTAND.

Zij worden steeds met de meeste zorg en orde gehouden, zoodat er nooit, bij de jaarlijksche nederlegging ter Griffie der Rechtbank, deswegens eenige opmerking wordt gemaakt.

De Societeit S.-Jan-Francis-Regis voor het wettigen van onechte verbintenissen, bekwam dit jaar 47 ekstrakten.

TITEL II

GEMEENTE-BESTUUR

Gemeente-Raad

De Raad hield in 1892 vijftien zittingen. Sedert ons laatste verslag is er eene leemte ont-

staan in onzen Gemeente-Raad door het vroegtijdig afsterven van ons betreurd medelid, den heer L. Van Alsenoy.

In zitting van 23 januari 1893, drukte de heer Burgemeester zich uit in dezer voege :

Mijnheeren,

Sedert zijne laatste zitting heeft de Raad de innige droefheid gehad zijn verdienstelijk lid, den heer Ludovicus Van Alsenoy, overleden op 5 Januari, uit zijn midden weggerukt te zien.

Geheel de stad heeft het vroegtijdig afsterven van onzen goeden vriend met ons betreurd.

De Raad, overeenkomstig de voorgaanden, heeft in korps den plechtigen lijkdienst en de begrafenis bijgewoond, en het Collegie heeft denzelfden dag in zijnen naam aan Madame Van Alsenoy den volgenden brief van deelneming en rouwbetuiging laten geworden :

« MADAME,

« Wij vervullen eenen droeven plicht wanneer wij in naam onzes Gemeenteraads, met UEd. het verlies beweenen dat Gij door het al te vroegtijdig afsterven van uwen beminden echtgenoot ondergaat.

« De Gemeente-Raad verliest in Hem een zijner be-

gaafste leden, en hij betreurt eenparig het duurbaar medelid, al te vroeg aan ons aller verwachting ontnomen.

« De Goddelijke Bermhertigheid hebbe Hem alreeds vergelding geschonken voor al het goede dat Hij in het belang der gemeente Turnhout op stoffelijk en zedelijk gebied verrichtte.

« Ontvang, Madame, onze oprechte gevoelens van deelneming en achting. »

Slechts zeer korten tijd heeft de heer Van Alsenoy ten stadhuize mogen zetelen. Op 19 oktober 1890 werd hij tot Raadslid uitgeroepen met het aanzienlijk getal van 594 stemmen.

De bevolking van Turnhout had met geestdrift zijne kandidatuur toegejuicht; zijne kiezing was dan ook eenen volkskeus, en de gunst van het volk is hem tot het einde toe ongeschonden bijgebleven.

Na zijne eedaflegging in de zitting van 27 Januari 1891, vertolkte ik zeker getrouw de gevoelens onzer medeburgers, wanneer ik hem zegde dat hij het stadhuis opklom in bezit zijnde der volkomene tegenwoordigheid der bevolking, en dat ik gelukkig was met haar hulde te brengen aan zijne erkende ervarenheid in nijverheid, handel en landbouw.

Gedurende de twintig maanden dat wij het genoegen gehad hebben Mijnheer Van Alsenoy in ons

midden te zien zetelen, heeft hij bewijs gegeven van zeer veel praktische kennissen van allen aard, en alzoo getoond dat hij volkomen op de hoogte zijner taak was.

Hij mengde zich aan meest al de beraadslagingen, en altijd sprak hij met doorgronde kennis en juiste opvatting der verschillende bestuurlijke zaken aan het dagorde.

Steeds waren zijne gedachten klaar en helder, zijn oordeel was vlug en scherp, en zijne uitspraak, altijd vloeiend en opgeruimd, kenmerkte zich door eene hoffelijkheid, aan welke nooit in deze raadzaal een kwetsend woord, voor wien ook, is ontvallen.

Reeds met de eerste teekens eener onverbiddelijke ziekte schijnbaar aangetast, — iedereen van ons had dit met droevigen angst bemerkt, — woonde hij de lange en vermoeiende zitting nog bij van 5 september 1892. Meermaals voerde hij er het woord, en niet tegenstaande de afnemingskrachten, wilde hij dien avond na de zitting, nog zijne medeleden der Commissie van Openbare Werken in eenige volkrijke wijken vergezellen, om over verschillende te nemen gezondheidsmaatregelen, in aanzien van de dreigende ziekte, beter te kunnen oordeelen.

Eene eerste crisis volgde dien nacht, en onze ievrige en goede Collega is daarna in ons midden ten Stadhuize niet meer mogen verschijnen.

Wij durven hopen dat reeds de goede God de christelijke en burgerdeugden van ons diep betreurd medelid zal beloond hebben.

Hier ten stadsraadhuize zullen altijd zijne bewezene diensten op eene ereplaats in de gemeentelijke jaarboeken met dankbaarheid herdacht worden.

De heer schepen Van Hal, in naam des Raads stemt in met deze gevoelens, en verzoekt dat deze rede in het proces-verbaal worde gelascht, hetwelk eenparig wordt bijgetreden.

Deze vacatuur is tot heden niet aangevuld.

Collegie van Burgemeester en Schepenen.

Het heeft Z. M. den Koning behaagd, bij zijn besluit van 24 Juli 1893, tot ridder der Leopoldsorde te benoemen, den heer Vict. Van Hal, Advokaat-pleitbezorger, sinds vijftien jaren Schepen der stad, en lid van den Gouwraad van Antwerpen, waarvan hij sedert 1892 onder-Voorzitter is.

In deze vereerende onderscheiding heeft het Collegie, de Raad en gansch de bevolking gedeeld.

Het Collegie vergadert regelmatig dinsdags, donderdags en zaterdags van iedere week, te 11 1/2 ure 's morgens, benevens dat voor den regelmatigen gang der zaken, het publiek ter Sekretarij dagelijks op dezelfde uur door hetzelfde wordt ontvangen.

Personeel en inrichting der bureelen.

In het personeel is geene verandering gekomen.

De bureeluren blijven bepaald van 9 tot 12 ure voormiddags, en van 2 tot 5 ure 's namiddags.

Tijdens het bespreken der begrooting voor 1893 zijn de jaarwedden der meeste Stadsbeambten eenigszins verhoogd geworden.

Gemeente-Ontvangst.

Zonder verandering.

Kiesexamen.

Slechts één kandidaat had zich doen inschrijven voor den gewonen zittijd der maand Maart.

Hij onderging het examen in de fransche taal en verkreeg het diploma.

Kiezerslijsten.

De wet van 14 Juli 1893 bepaalde dat er, bij afwijking der n° 43 en volgende der samengevoegde kieswetten, in de maand Augustus 1893 niet tot de herziening der kiezerslijsten diende te worden overgegaan.

Met het oog op het nieuw artikel 47 der Grondwet, is men in de bureelen begonnen met de voorloopige werkzaamheden tot het opstellen der nieuwe kiezerslijsten.

Voor het oogenblik kunnen wij daaromtrent niets bepaalds vermelden, doch wij mogen van nu af het getal algemeene kiezers voor onze stad op 3000 à 3500 berekenen, buiten de vermeerdering door toepassing der dubbele of driedubbele stemmen.

Gezwoornen.

De nieuwe herziene lijst der personen in onze stad wonende, en bevoegd om deel te maken der Gezwoornen, bedraagt dit jaar 55 inschrijvingen.

Kiezingen.

De wet van 14 juli 1893, houdende uitstelling van de gedeeltelijke vernieuwing der gemeenteraden, behelst dat de vergadering der gemeentekiezers, behalve eene nieuwe wetsbepaling, slechts den derden zondag van october 1894 zal plaats hebben.

Bestuurzaken, Stadsschriften, Archieven.

Zonder verandering.

Gemeentegoederen.

ROERENDE EN ONROERENDE.

Wij hebben bij de lokalen der Stadsmeisjesschool eene klas gebouwd, uitsluitelijk bestemd voor de huishoudingschool.

De werken werden aanbesteed op 31 juli 1893, en toegewezen aan de heeren Jos. Maes en zonen, voor de som van 1825 franks.

Aankoopingen, verkooping, mangelingen.

Geene.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

De Raad heeft zich sedert zijn laatste verslag bezig gehouden met het verordnen van den leurdienst van den visch in de stad.

Bij bijzondere redenen en wettelijke schikkingen is hieraan geen gevolg kunnen gegeven worden.

De verkoop van den visch in de vischmijn is bij reglement bepaald geworden.

Verders is de tweede jaarlijksche paardenmarkt, die voorheen op 8ⁿ september werd gehouden, voortaan vastgesteld op den tweeden woensdag der maand November.

TITEL III.

GEMEENTE-INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1892 en waardeering der begrooting van 1894.

**GEWONE EN BUITENGEWONE
ONTVANGSTEN.**

a. GEWONE.

Erfelijke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Huurprijzen van stadseigendommen	6530.—	6530.—
Grasverpachting op het gemeente-kerkhof	30.—	30.—
Verkoop van hout, strooisel en schadden	50.60	75.—

*Gemachtigde heffingen, schattingen
en belastingen.*

7 bijvoegelijke centiemmen op de belastingen	5069.97	5070.—
7 opcentiemmen voor 15 jaren	6076.84	6075.—
4 opcentiemmen voor 10 jaren	3472.48	3470.—
5 opcentiemmen voor 10 jaren	4340.57	4350.—
6 opcentiemmen voor 52 jaren	4345.68	4350.—
15 opcentiemmen voor 10 jaren	13021.75	13025.—
3 opcentiemmen voor den dienst der wegenis	2604.34	2600.—

Schoolgelden in de lagere en aangenomene scholen	1616.25	1700.—
Schoolgelden in de gemeente-bewaarschool	153.00	150.—
Opbrengst der plaatsen in de vleeschhal	333.—	400.—
Belasting op paarden en ossen	4312.80	4350.—
Id. op rijtuigen op veeren of riemen	3190.—	3200.—
Kohier van prestatien tot onderhoud der buurtwegenis	3218.60	3250.—
Belasting op het bebouwd kadastraal inkomen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen, 10 %	28172.60	28250.—
Bijkomende belasting id. id., 5 %	14236.30	14175.—
Belasting op draaiorgels, tenten, danszalen, enz.	1963.40	2000.—
Id. op de openbare bals	—.—	1000.—
Keurrechten op het slachtvleesch en den vischhandel	3377.08	3500.—

Andere gewone ontvangsten.

Aandeel in het gemeentefonds (wet 18 juli 1860)	81320.24	76977.47
Id. id. id. (wet van 19 augustus 1889)	18747.—	18747.—
Toelaag-Staat voor stads-teekenschool	2333.—	2333.—
Id. Provincie id.	1000.—	1000.—
Id. Provincie voor stads-muziekschool	800.—	800.—
Id. Staat voor lager onderwijs	20547.—	19066.—
Id. Provincie id.	1900.—	2100.—
Id. Staat voor den dienst der bewaarscholen	1743.—	1750.—
Id. Staat voor de huishoudingsklas bij stads meisjesschool 1/3	—.—	300.—
Id. Provincie 1/3 voor id. id.	—.—	300.—
Eerste dividend van den buurtspoorweg Antwerpen-Hoogstraeten-Turnhout	6370.—	6370.—

Tweede dividend id. id.	793.26	800.—
Eerste dividend buurtspoorweg Turnhout-Arendonck	—.—	4445.—
Opbrengst der akten van den burgerstand Id. der piscijnen en privaten.	157.07	150.—
Militaire logementen, enz.	75.—	75.—
Wedergaaf door de boordegenaars voor ambts-halve ruiming der rivieren en waterloopen.	9.60	1000.—
Verschillende ontvangsten, intresten der spaar-kas, enz.	88.—	100.—
	931.34	900.—

b. BUITENGEWONE ONTVANGSTEN.

Goed slot der vorige rekening	71833.86	—.—
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	—.—	42895.14
Vergunningen van grond voor begraafplaatsen op het gemeente-kerkhof	—.—	600.—
3 opcentiemen gedurende 5 jaren tot betaling der intresten van uitgegevene kasbons.	2604.34	2600.—
2 opcentiemen voor 3 jaren id. id.	1736.23	1725.—

GEWONE EN BUITENGEWONE UITGAVEN.

1. Kapittel. Huishoudelijk plaatselijk bestuur	18087.26	20124.00
2. » Publieke veiligheid en gezondheidsgestellenis.	36385.42	38116.09
3. » Gemeentewerken	11909.13	12150.—
4. » Handel en scheepvaart	—.—	—.—
5. » Kazerneering, logementen en transporten	9.60	1000.—
6. » Openbare { Godshuizen 27330.92 } weldadigheid { Armen 41150.— } { Gem. fonds 9217.00 }	80697.92	76549.04

Mededragen fr. 147089.33 148239.13

	Medegedragen fr.	147089.33	148239.13
7. Kapittel.	Eeredienst	2100.—	2100.—
8. »	Openbaar onderwijs	50251.88	56108.33
9. »	Schoone kunsten	9523.04	9650.—
10. »	Gevestigde schuld.	15902.09	20319.09
11. »	Regelingen	498.91	1200.—
12. »	Herhalingen	2694.50	11468.02
13. »	Buitengewone uitgaven.	8654.06	11887.10
14. »	Verschillende uitgaven	4160.96	4410.—
15. »	Nieuwe werken en bijzondere uitgaven	3164.34	—.—
	Totaal fr.	244339.11	265381.67

UITKOMST DER BEGROOTING VAN 1894.

Ontvangsten	fr.	292583.61
Uitgaven	»	265381.67
	Overschot . fr.	27201.94

Oude Schulden.

Zonder verandering.

Leeningen.

Bij koninklijk besluit van 9 november 1892 werden wij gemachtigd tot de uitgift van 21000 franks in kasbons, ieder van 1000 franks à 4 o/o intrest, aflosbaar aan pari vóór 1 januari 1895, en waarvan de opbrengst moest dienen voor uitvoering der buurtsteenwegen ter streek Heizijde.

Deze uitgaaf werd in openbare inschrijving gesteld

en op drij uren tijds was het bedrag meer dan elf malen gedekt.

Wij mogen hieruit besluiten dat het krediet onzer stad ten hoogste wordt gewaardeerd.

In vooruitzicht der sinds lang ontworpen werken voor den aanleg van stoepen en riolen, en met het oog op de gunstige gesteltnis der geldmarkt tot het aangaan eener daartoe noodige leening, hebben wij onderhandelingen aangeknoopt met verschillende bankhuizen, tot het toevallig treffen eener geldleening van ongeveer één millioen franks.

Het verdraag sinds dien ontstaan in de voorafgaande studiën, is oorzaak geweest der tijdelijke verschuiving dier zaak.

Financiële gesteltnis.

Het goedslot der nedergelegde rekening over het dienstjaar 1892, zijnde de algemeene uitslag van alle de vorige dienstjaren, beloopt fr. 71833.86

Hiervan af te trekken de volgende sommen, erin versmolten en reeds verrekend, te weten :

A) Het batig slot der begrooting van 1892, verrekend in de begrooting van 1893, fr. 15091.04

B) De optrek der rekening van 1892, beginnende met het goedslot der rekening van 1891, alge-

Medege dragen	fr. 15091.04
meene uitslag van alle vorige dienstjaren, 't zij	fr. 67458.51.
Verminderd met het cijfer van den optrek der begrooting van 1892, als zuivere uitslag der vorige dienstjaren	fr. 27318.27.
	<u> </u>
't zij	fr. 40140.24

Samen, zijnde de optrek der begrooting van 1893	fr. 55231.28
	<u> </u>
Blijft aldus	fr. 16602.58

Dit overschot vinden wij hoofdzakelijk in de volgende artikelen :

	BEGROOTING.	REKENING.	VERSCHIL.
Opbrengst van het afgeschaft octrooifonds	fr. 67667.39	fr. 81320.24	fr. 13652.85
Toelaag van den Staat voor het lager onderwijs	fr. 18747.00	fr. 20547.00	fr. 1800.00
			<u> </u>
		Aldus in meer	fr. 15452.85

Buitendien was er voorzien in de begrooting van 1892 fr. 11060.40 voor ons aandeel in het gemeenzaam fonds, terwijl er slechts fr. 9217.00 werd uitgegeven; aldus bleef er een overschot van fr. 1843.40.

Doch er valt op te merken dat, door de verandering der wet op den openbaren onderstand, er nog eene bijvoegelijke inhouding is geschied van fr. 3538.96, waarvoor een bijzonder krediet in de begrooting voor 1893 werd gebracht.

Daarenboven hebben wij reeds bij herhaling op de

begrooting voor 1894 moeten voorzien :

1. Voor te kort op verschillende artikelen der Stads-begrooting 1892	fr. 3781.56
2. Voor te kort op zijne begrooting van 1892 aan Stads-Armbestuur	fr. 3000.00
	<u> </u>
	fr. 6781.56

De tweede dividend van den buurtspoorweg Antwerpen-Hoogstrachten-Turnhout gaf in 1892	fr. 760.31
Met verhooging tot 3313882.7 0/0 der intresten op beschikbare kapitalen geconificeerd op 31 December 1891. (Beslissing van den Bestuurraad van 29 December 1892)	fr. 32.95

Samen fr. 793.26

De opbrengst van eenen opcentiem heeft nagenoeg denzelfden uitslag gegeven als verleden jaar.

Hij gaf in grondlasten	fr. 387.32
» » personeel	» 336.96
» » patent	» 143.83
	<u> </u>
Samen	fr. 868.11

Comptabiliteit.

BEGROOTING VAN 1893.

Zij werd door de Bestendige Deputatie behouden zooals zij door den Gemeenteraad werd voorgedragen, te weten :

In ontvangsten op	fr. 433514.18
In uitgaven op	» 407221.62
	<u> </u>
In overschot op	fr. 26292.56

Rekening over 1892.

De nedergelegde rekening over 1892 houdt :

In ontvangsten	fr. 316172.97
In uitgaven	» 244339.11
Het overschot	fr. 71833.86

Pensioenkas der toegevoegden.

De jaarlijksche opname van het pensioenfonds be-
wees dat :

De ontvangsten bedroegen	fr. 1608.13
De uitgaven	» 936.45
Het overschot	fr. 671.68

Met dit overschot is er eene obligatie 3 % N° 28080,
groot fr. 500 à 100.75 % aangekocht.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van Weldadigheid.

Het personeel van het Bureel heeft geene verande-
ring ondergaan.

Geneeskundige dienst.

Deze is dezelfde gebleven.

Roerende en onroerende goederen.

Zonder verandering.

Giften en legaten.

Het Armbestuur ontving een legaat zonder last van
500 franks, door wijle Mejufvrouw Cornelia Snijders,
in leven rentenierster op het Begijnhof woonachtig.

Aankoppingen, verkooppingen en mangelingen.

Het Bureel heeft sedert ons laatste verslag de
machtiging gevraagd openbaar te mogen verkoopen
de eigendommen der Baarleheide en van het Rooisch-
goor.

Hierover is echter nog geene goedkeuring verkregen.
De verpachting der jacht op deze eigendommen is
onlangs geschied, en gaf eene onbeduidende opbrengst.

Aflegging en aanlegging van kapitalen.

Sedert het laatste verslag is de volgende titel aan-
gekocht met de opbrengst van den verkochten mast
verleden jaar gemeld :

N° 28404 aan 3 % kapitaal fr. 11,600. » à fr. 101.30 %.

Comptabiliteit.

REKENING 1892.

Zij sluit in :	
Ontvangsten op	fr. 66876.19
Uitgaven op	» 66520.45
Overschot	» 355.74

Begrooting 1893.

Deze werd vastgesteld in :

Ontvangsten op	fr. 61700.65
Uitgaven op	» 61363.44
Overschot	» 337.21

Het aandeel onzer stad tot vorming van het gemeenzaam fonds werd voor 1893 bepaald op fr. 4718.61.

De wet van 27 november 1891, slechts het eerste jaar van toepassing geweest zijnde, kunnen wij ons op derzelver uitslag niet berusten om met vastheid de veranderingen te bepalen die zij voor de toekomst in onze openbare liefdadigheidsdiensten teweeg bracht.

Onderstanden, uitdeelingen.

Eenige cijfers, aan de rekening over 1892 ontleend, zullen u verder inlichten over de noodwendigheden en de verscheidenheid der publieke weldadigheid :

In geld	fr. 14000,00
In eetwaren, (rijst voor fr. 1188.49)	» 19408,01
In kleederen, lijnwaad, beddegoed	» 928,99
In geneesmiddelen	» 2312,15
Jaarwedden der genees-, heel- en vroedmeesters	» 3000,00
Mondkosten enz. der bestedingen ten huize	» 15514,33
Voor armen, ter woonst in vreemde gemeenten geholpen in 1892	» 1014,35
Voor armen, ter woonst in vreemde gemeenten geholpen in vroegere jaren	» 1059 26

Voor huishuren	» 3000.00
Aan vreemde behoeftigen, alhier ondersteund	» 901.09

De stad verleende :

1. Buitengewone toelaag	fr. 17500.00
2. id. id.	» 3000.00
Gewone toelaag	» 23150.00
Voor armen in vreemde gemeenten in 1892 ondersteund »	3000.00
Voor armen in vreemde gemeenten in vroegere jaren »	500.00

Al deze diensten waren ten uitsluitelijken laste van het Bureel, terwijl de overige die volgen onder het rubriek « Godshuizen » door derzelver Bestuur werden waargenomen.

Betwistbare zaken.

Geene.

Godshuizen.

BESTUUR.

Het Bestuur is hetzelfde gebleven.

Roerende en onroerende goederen.

Na menigvuldige onderhandelingen met het hooger Bestuur, en de verschillende in zaak betrokkene overheden, zijn wij er eindelijk in gelukt een ontwerp te doen doorgaan van vergrooting van het bestaande Lazarèt bij Ste Elisabeth's Gasthuis, met bijbouwing van een ontsmettingshuis, het alles naar voorschrift der hoogere Overheid.

Het bestek hiervan opgemaakt bedroeg fr. 17188.43, en de aanbesteding heeft onlangs plaats gehad voor de som van 15300 franken.

De heeren Const. Van den Bosch en Ed. Van Eekert, aannemers te Turnhout, zijn de laagste bidders geweest.

De bestendige Deputatie heeft beloofd voor een derde tusschen te komen, en de heer Minister van Justitie voor een zesde.

Wij hebben ook aangedrongen opdat de heer Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken insgelijks eene toelaag van een zesde zoude verleen.

Giften en legaten.

St Pieters Godshuis ontving een legaat van 400 frank, van wijle Maria Elisabeth Peeters, in leven particuliere te Turnhout, waarvan fr. 200 moesten dienen om viermaal 's jaars aan de bevolking van het gesticht eenige bijzondere spijzen of dranken toe te dienen.

Zelfde gesticht werd begunstigd met een legaat van 1000 frank, door wijle den eerw. heer Bongaerts in leven rustend pastoor te Turnhout, met last van vier gelezene missen 's jaars te doen celebreren.

In zitting van het Bestuur van 25 Juli 1893 werd

het legaat aangenomen, zonder eenigen last gedaan door wijle Cornelia Snyders, ten voordeele van St. Petrus Godshuis, en bestaande in de helft harer pachthoeve genaamd « Goudberg » te Ginneken, in Holland gelegen.

Om uit onverdeeldheid te geraken, besloot de Commissie der Godshuizen de machtiging te vragen deze pachthoeve te verkoopen, en de opbrengst te deelen met den Arme van Meerle, wien de andere helft werd gemaakt.

Aankoopingen, verkooping, mangelingen.

Het Bestuur der Godshuizen verkreeg machtiging om te verkoopen : 1° namens St. Petrus Godshuis, een gedeelte van het perceel bouwland, wijk P, n° 152c, langsheen den Staatsteenweg van Turnhout op Hoogstraeten :

Aan den heer	Jos. Vermeulen,	3 aren	17 cent.	
Id.	Jan Kelders,	4 »	85 »	
Id.	Henri Geentjens,	3 »	20 »	
Id.	Adriaan Luyckx,	5 »	58 »	
Id.	Jos. Avonds,	3 »	20 »	
Id.	Karel Verdonck,	3 »	91 »	

Al deze parcellen tegen den aangeboden prijs van 300 frank per aar ;

2° Namens het Ste Elisabeth's Gasthuis, aan den

heer Karel Verwaest, twee perceelen bouwland, wijk P, n° 178d en 178e, groot samen 34 aren 50 cent., aan 183 franks de aar, en gelegen nabij de Nieuwe Kom, en aan den heer Frans Wilboorts, een gedeelte bouwgrond van het perceel wijk Q, n° 480^s, groot 6 aren 49 cent., gelegen in de Hannuitstraat, tegen den aangeboden prijs van 300 franks de aar ;

3° Namens het Begijnhof, een gedeelte bouwland aan Jan Van Laer, gelegen tegen den Staatssteenweg van Turnhout op Breda, van het perceel wijk B, n° 1011d, groot 2 aren 58 cent., tegen den aangeboden prijs van 300 franks de aar.

Aflegging en aanlegging van kapitalen.

De obligatiën der stadsleening van 1880, nummers 303 van 500 franks en 321 van 200 franks, in bezit van Ste Elisabeth's Gasthuis, werden na uitloting afgelost, en de gelden der opbrengst herplaatst op de spaarkas.

Comptabiliteit.

Voor 1893 zijn de begrotingen vastgesteld als volgt :

	Ontvangsten.	Uitgaven.	Overschot.
Gasthuis	fr. 25376.82	fr. 25337.14	fr. 39.68
Godshuis	» 37425.51	» 37372.45	» 53.06
Begijnhof	» 19092.74	» 18910.86	» 181.88
	<u>fr. 81895.07</u>	<u>fr. 81620.45</u>	<u>fr. 274.62</u>

De nedergelegde rekeningen over 1892 bedragen :

	Ontvangsten.	Uitgaven.	Overschot.
Godshuis	fr. 37784.88	fr. 30093.88	fr. 7691.00
Gasthuis	» 26198.57	» 22367.64	» 3830.93
Begijnhof	» 19020.40	» 14153.04	» 4867.36
	<u>fr. 83003.85</u>	<u>fr. 66614.56</u>	<u>fr. 16389.29</u>

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof. — Fondatie en Infirmierij.

Er worden voortdurend 8 zieke of gebrekkige begijnen in de Infirmierij onderhouden.

De Fondatie telt steeds 9 kostgangers.

Ste Elisabeth's Gasthuis.

Er zijn thans 19 religieuzen.

Middelmatig zijn er 48 zieken verpleegd geworden.

De onderhoudsprijs voor 1893 werd bepaald op fr. 1.75 per dag.

Men onderhield ten laste van :

Turnhout	367 personen
Andere gemeenten	14 »
Staat	0 »
Gemeenfonds	0 »
Voor hunne penningen	27 »
	<u>408 personen</u>

St. Petrus Godshuis.

Het cijfer der bestedingen is van 137 tot 142 gestegen. Er blijven 9 kloosterzusters in het gesticht gebezigd.

De toelaag van de stad voor ouderlingen en weezen bedroeg 8345.78 fr.

Zinneloozen.

26 zinneloozen verbleven in de verschillende toevluchtshuizen des Rijks. — Bij toepassing der nieuwe wet op de onderstandswoonst, is de uitgaaf lastens de stad in 1892 hiervoor geweest fr. 671.17.

Blinden en doofstommen.

Te Brugge zijn 2 blinden en 6 stomdooven onzer stad geplaatst, alsmede een blinde te Zwijndrecht.

Wij betaalden hiervoor 177.33 fr.

Ingevolge de wet op den openbaren onderstand van 27 november 1891 zijn, sedert 1 April 1892, de onderhoudskosten van zinneloozen, blinden en stomdooven ten laste van het Gemeenfonds voor de helft, van de Provincie en van den Staat ieder voor een vierde.

Bedelaarswerkhuizen.

Middelmatig werden er voor onze stad 36 bedelaars onderhouden.

De kosten bedroegen 2180.80 fr.

Weldadigheids-scholen.

Te Reckheim en te Ruysselede zijn samen 5 personen opgenomen, waarvoor fr. 580.05 is betaald geworden.

TITEL V.

E E R E D I E N S T .

Geestelijkheid.

Zonder verandering.

Kerkfabrieken.

De heer A. Misonne, Rechter bij de rechtbank van eersten aanleg alhier, is sedert ons laatste verslag tot lid van het Kerkfabriek van St. Pieter gekozen. Hij heeft als Secretaris in het Bureel den heer Jos. Van Ravestyn opgevolgd, die uit rede van hoogen ouderdom verlangde dit ambt niet meer waar te nemen.

REKENINGEN. — 1892.

a. St PETRUS-KERK.

Zij werd goedgekeurd :

In ontvangsten	fr. 22418.15
In uitgaven	» 21056.30
In overschot	fr. 1361.85

b. O. L. VROUW TE SEVERDONCK.

Deze behield in :

Ontvangsten	fr. 685.56
Uitgaven	» 681.62
Overschot	fr. 3.94

BEGROOTINGEN. — 1893.

a. St PETRUS-KERK.

De Bestendige Deputatie bracht dezelve :

In ontvangsten op	fr. 19491.96
In uitgaven op	» 19386.02
In overschot op	fr. 105.94

b. O. L. VROUW TE SEVERDONCK.

Zij werd behouden in :

Ontvangsten	fr. 711.26
Uitgaven	» 698.51
Overschot	» 12.75

Roerende en onroerende goederen. :

Er is tot heden niets veranderd.

Het Kerkfabriek houdt zich onledig met het ontwerp tot ruiming der kerkhofmuur die onze Groote Markt ontsiert, en te dien einde zijn er plannen opge maakt en voorloopige onderhandelingen met het Stedelijk Bestuur aangeknoopt.

Giften en legaten.

De fabriek van St Pieter ontving eene gift onder levenden van 1000 frank, door den heer notaris Alb. Van Genechten, zoo voor hem als in naam der andere bloedverwanten van wijle vrouwe Henrica Elisabeth Van Genechten, weduwe van wijlen den heer Jacobus Eduardus Glénisson, overleden te Turnhout op 19 Februari 1892.

Deze gift geschiedde op last van jaarlijks ten eeuwigen dage te doen celebreeen op of omtrent haren sterfdag, een solemneel gezongen jaargetijde, tot lafenis harer ziel.

Kapitalen.

Deze zijn dezelfde gebleven.

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

College van Humaniteiten.

De eerwerde Pater Van de Weyer, eertijds Rector te Turnhout, is in dezelfde hoedanigheid naar Aalst verplaatst.

Tot zijnen opvolger is genoemd de eerwaarde Pater Steyaert, oud-Rector van Aalst, en Overste van de verblijfplaats te Gent.

Wij hopen dat onder zijn wijs en ondervindingrijk bestuur, het College steeds meer en meer zal bloeien.

Het gesticht telt thans 26 Paters en 7 broeders; 500 leerlingen ontvangen er een deugdelijk onderwijs.

Staats Middelbare School.

Op voorstel van den heer Minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Onderwijs, is er op het einde van het jaar 1892 eene plaats van regent daargesteld, in vervanging van die van onderwijzer, welke afschaft werd.

Het Stadsbestuur heeft dan ook zijne jaarlijksche gewone toelaag voor de school vermeerderd, en alles doet verhopē dat de genomen maatregel eenen gunstigen invloed op de werkzaamheden der school zal uitoefenen.

De heer Jacquart, vroeger onderwijzer, is thans aangesteld als regent om deze bediening te vervullen.

Op 16 November 1892 kwam de heer J. Van Roy, als onderwijzer, den heer Bleeckx vervangen, die in dezelfde hoedanigheid naar Boom werd geroepen.

Bij koninklijk besluit van 21 Meert 1893 werd het

Bureel hernieuwd in de aftredende leden, die zijn:
de heeren Glénisson Ed., Gemeente-Raadsheer.

» Hendrickx H., id.

» Hollemans J., particuliere.

» Pittoors J. B., Pastoor-Deken.

In de algemeene prijskampen tusschen de Staatsmiddelbare scholen in 1893, behaalde de heer Adriaensen Renenius, in de afdeeling C, tusschen de 136 mededingers, den eersten prijs met 88 punten op 100. Deze hooge onderscheiding strekte tot eer onzer school, en van haar verdienstelijk professoreel korps.

Gemeente lager onderwijs.

Het onderwijzend personeel is hetzelfde gebleven.

Bij ministerieel besluit van 19 September 1892, is ons eene toelaag van 482 franks verleend, voor tusschenkomst van den Staat in de aanschaffing van nieuwe meubelen in stads-meisjesschool.

De jaarwedde van den heer Edm. Tyriard, hoofdonderwijzer bij stads jongensschool, is tijdens het bespreken der begrooting op 2100 franks gebracht.

Deze school werd bezocht door 104 kostelooze leerlingen en 1 mits betaling.

De gemeente meisjesschool, zeer wel bestuurd door Mej. Cath. Dewit, telde drij hulponderwijzeressen,

en had 214 kostelooze inschrijvingen; 26 betalende leerlingen genoten er het onderwijs.

304 kinderen werden kosteloos in de gemeente-bewaarschool opgenomen, waar twee hulponderwijzeressen in werking zijn, terwijl 31 andere mits betaling werden toegelaten.

Onderstanden voor het lager onderwijs.

Wij ontvingen in 1892 ten titel van toelaag voor het lager onderwijs :

Van den Staat als gewone	fr. 18747.00
Id. voor bijvoegelijke	» 1800.00
Van de Provincie	» 1900.00
Van den Staat voor de bewaarscholen	» 1743.00

Op de gewone toelaag voor het lager onderwijs werd eene som van fr. 357.53 ingehouden voor ons aandeel in de pensioenen van gewezen onderwijzers.

De schoolgelden in de gemeente en aangenomene scholen beliepen ter somme van 1646.25 franks, en in de gemeente bewaarschool 153 franks.

Bijzonder lager onderwijs.

Het personeel blijft zich ieverig van zijne taak kwijten en verdient allen lof. De aangenomene jongensschool, onder de wijze bestiering van den heer Adr. Franc. Jacobs, bijgestaan door 10 hulponderwijzers,

telde 819 kostelooze leerlingen en 45 mits betaling.

De stadstoelaag is bij vermeerdering van het personeel, verhooging der jaarwedden en het stijgen van uitgaven, in 1893 gebracht op fr. 20250.

Voor den algemeenen prijskamp in Godsdienst, door het Aartsbisdom uitgeschreven, boden er zich 39 leerlingen aan die allen bekroond werden, te weten : 15 eere-diploma's met minstens 90 punten op 100, 19 diploma's met minstens 80 en 5 eervolle meldingen met minstens 70 punten op 100.

In den officieelen prijskamp, jaar 1892, behaalde deze school 25 diploma's op 32 mededingers. De uitslag van den prijskamp voor 1893 is nog niet gekend.

In de aangenomene meisjesschool, onder het goede bestuur van Mej. Phil. Moerman, blijven zes hulponderwijzeressen gebezigd voor 541 kostelooze, en 12 betalende schoolkinderen.

De toelaag haar verleend voor 1893 bedraagt fr. 11300.

De aangenomene gemengde school te Severdonck telt thans 81 leerlingen, waarvan 19 werden aangenomen mits betaling. Deze school bekwam één diploma in den algemeenen prijskamp van het lager onderwijs in 1892 met 149.2 punten op 200, en eene benoeming in den laatsten prijskamp van godsdienst met 73 punten op 100.

Hare toelaag is voor 1893 op fr. 1700 gebracht.

In de aangenomene bewaarschool, waar 400 kinderen een degelijk onderricht en voeding ontvangen, blijft de toestand dezelfde.

De school der nonnen van het H. Graf werd bezocht door 520 kinderen; zij worden onderverdeeld in 380 betalende leerlingen, waarvan 40 kostgangers; 140 kosteloze, waartusschen 92 zich ook toelgden op kantwerken, naaien, breien enz.

Bijzondere kostschool.

Het pensionnaat van het klooster van 't H. Graf werd bezocht door 40 pensionnairen.

Nijverheid-, Ambacht- en Normaalscholen.

De huishoudingsklas bij onze stadsmeisjesschool ingericht, en waarvan wij in ons vorig verslag de stichting vermeldden, is in werking getreden.

Tijdens het bespreken der stadsbegrooting voor 1893, zijn de noodige kredieten en toelagen van Staat en Provincie voorzien, om de onkosten van eerste inrichting en gewonen dienst te bestrijden.

Wij beoogden de oprichting van een bijzonder lokaal waarvan de noodzakelijkheid zich opdrong, en verzochten de tusschenkomst van Staat en Provincie voor die uitgaaf.

Na weigering van beide Hoogere Besturen, heb-

ben wij de onkosten ten laste der stad genomen, en is dit werk aanbesteed en toegewezen geworden voor de som van 1825 franks aan den heer Jos. Maes en zonen, aannemer te Turnhout.

Het gebouw is thans opgericht, en wij verwachten van dit onderwijs, sedert 1 meert 1893 in werking, den besten uitslag.

Mejufvrouwen Cath. Dewit, en M. De Keuster werden gelast met het onderwijs; de eerste als Bestuurster, de tweede als hulponderwijzeres.

32 leerlingen genoten dit onderwijs in het afgelopen schooljaar.

Bij de aangenomene meisjesschool onder bestuur van Mej. Phil. Moerman, is soortgelijke huishoudingsklas volgens het ministerieel programma ingericht.

De stad verleende hiertoe hare tusschenkomst op denzelfden voet als voor de gemeentelijke huishoudingsklas.

Sedert 10 April in werking, is Mej. Phil. Moerman door het bevoegd comiteit als bestuurster aangesteld en Mej. Jul. Kennes als hulponderwijzeres. Hier ook volgden 32 leerlingen de lessen van huishoudkunde.

Beide inrichtingen zijn geroepen om in de toekomst de beste vruchten af te werpen voor den huislijken werkkring.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Onze stedelijke Teekenschool, ter nauwernood heringericht volgens jongste officieele voorschriften, en bestaande sedert 30 April 1833, is haar 61^e jaar ingetreden.

Wat al goeds heeft zij in die reeks van jaren voor den ambachtsman der stad en hare omstreken teweeg gebracht!

Wij drukken de hoop uit dat deze inrichting, onder het wijs beleid van haar ieverig en kundig personeel, den weg van vooruitgang zal blijven bewandelen.

De jaarwedde van den heer Bestuurder-professor is op 1500 fr. gebracht.

De prijskampen van het afgelopen schooljaar hebben een doorslaand bewijs geleverd van den iever en de leerzucht der scholieren.

Wij ontvingen dit jaar wederom zes eeremetalen tot belooningen in de prijskampen.

235 leerlingen werden ingeschreven voor het school-

jaar 1892-1893, waarbij nog III scholieren voor de zomerleergangen.

De weduwe van den heer P. P. Demeyer, geboren Joanna Lucia Van de Vloed, in leven leeraar der boetseerklas, bekwam een pensioen van 284 franks bij koninklijk besluit van 17 oktober 1892.

Muziekschool.

Het kunstgevoel ontwikkelt zich meer en meer in deze school.

Iedereen beijvert zich om den vooruitgang te behartigen, en leerlingen zoowel als meesters strijden om de goede faam der inrichting te behouden.

Deschoolconcerten door het jaar, zoowel als de puike uitvoeringen der prijsdeeling, hebben ons het doorslaand bewijs geleverd dat de school op de hoogte harer zending is.

Zij telde dit jaar 104 leerlingen. 12 dezer beoefenden de viool; 8 de klarinet; 2 de fluit; 1 den obo; 2 de vioolcel; 4 den cornet à pistons; 5 den beugel; één voor den contre-Bas; een voor hoorn en een voor Saxhoorn-Alto.

De school had dus 37 instrumentisten.

Tijdens het schooljaar werden drij nieuwe leergangen ingericht, te weten: voor obo, vioolcel, en harmonie-orkest.

De provinciale toelaag werd behouden op 800 franks 's jaars.

Bijzondere muziekschool.

Deswegens hebben wij niets bijzonders te vermelden.

Letterkundige genootschappen.

Deze bestaan ter stede niet.

Oudheden.

Zonder verandering.

Muziekgezelschappen.

In den loop des jaars huldigde de Maatschappij « De Onafhankelijken » haar nieuw lokaal in.

Deze feestelijkheid had vreemde maatschappijen, ja zelfs nederlandsche, uitgelokt, te komen verbroederen.

Weinige dagen daarna, vierde het St. Xaverius-genootschap zijn vijf-en-twintig jarig bestaan. Te dier gelegenheid had eene verbroedering plaats tusschen de genootschappen van Lier, Herenthals, Mechelen, Brussel en Turnhout, Poppel en Oosthoven, en werden vele vreemdelingen in onze stad gelokt.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST.

Openbare gezondheidsgesteltenis.

Sedert ons laatste verslag, en naar aanleiding der onderrichtingen van de hoogere overheid, werden onze plaatselijke geneeskundige commissie, als leden toegevoegd, de heeren G. Van Pelt, schepen, Aug. Nuyens, Raadslid, en H. Van den Plas, Stads-Bouwmeester.

Deze Commissie van openbare gezondheid, aldus samengesteld, had voor bijzondere zending, den toestand der stad na te gaan onder het oogpunt der openbare gezondheid, en legde zich hoofdzakelijk toe op het onderzoek van de woonhuizen.

Hare aandacht vestigende op de mogelijke besmetting der gevreesde cholera, zond zij een uitgebreid verslag in, wegens onbewoonbare of ongezonde woningen, steegjes en gangen.

De heer Burgemeester trad in onderhandelingen met de in zaak gestelde eigenaars, en verkreeg slechts gedeeltelijke voldoening.

Thans is een nieuw onderzoek hervat, gestaafd op meer grondige beweegredenen, en het is der overheid

vaste overtuiging, bij weigering van minnelijke overeenkomst, zulke maatregelen te bevelen als in het belang der openbare gezondheid nuttig zal bewezen zijn.

Overigens is de algemeene gezondheidstoestand onzer stad uiterst gelukkig.

De sterfte, zoowel onder de kleine als onder de bejaarde personen, is thans beneden het gewone.

Een enkel geval van cholera-nostras verklaarde zich in de maand Mei. De zieke werd onmiddellijk afgezonderd in het Lazaret bij St. Elisabeth's Gasthuis, en na zijn overlijden onmiddellijk ter aarde besteld.

Te zijnent werden de krachtadigste maatregelen van ontsmetting te werk gesteld, en het huis dadelijk ontruimd.

De besmettelijke pokziekte die alhier hevig woedde in 1891-1892, en zelfs tot 1893 voortduurde, is eindelijk overwonnen.

Sinds ons laatste verslag zijn er nog enkele gevallen met doodelijken afloop waargenomen.

Wij hebben niet opgehouden de plaatsen van besmetting te zuiveren, en de zieken af te zonderen in het Lazaret.

De onkosten, hierdoor ontstaan, zijn gestegen tot 2500 franks, en hiervoor is een bijzonder krediet

geopend op het ontwerp van begrooting voor 1894.

Over de vergrooting van het Lazaret, raadplegen men het huidig verslag, « Titel IV, Liefdadige gestichten : Godshuizen. »

Ter voorkoming van den gevreesden geesel der cholera, hebben wij voortdurend de riolen en waterleidingen zuiver gehouden, de openbare drinkwaters doen ontleden, de straten en goten gezuiverd, de riolen en piscijnen ontsmet, de burgers tot zuivering hunner woningen en omgevingen overhaald, in een woord alles in het werk gesteld om onze stad van de besmetting te vrijwaren.

Koepokineningen.

Wij laten hieronder het verslag volgen over dezen dienst, ingezonden door den officieelen inenter, den heer Doktor J. Vermeirsch :

« Mijnheeren,

« Daar men de pokziekte als geëindigd mag aanschouwen, heb ik de eer UEd. den uitslag te doen kennen der zending die gij in de netelige omstandigheden der heerschende kwaal, mij hebt willen toevertrouwen, en UEd. te verzoeken, eene nieuwe verordening op de pokzetting in te richten, ten einde in het vervolg zooveel mogelijk de uitbersting der besmettende plaag tegen te werken.

« Alhoewel het getal inentingën kosteloos bewerkt 193, en dat der herinentingen 1057 bedraagt, heb ik mij nogmaals kunnen overtuigen, gedurende de menigvuldige zittingen die ik belegd heb, hoe onachtzaam het volk is en hoe het hoogst dringend is afdoende maatregelen te nemen, om het zooveel mogelijk te dwingen, de inenting en de herinenting te laten bewerken.

« Turnhout, 5 Oogst 1893. »

Hierbij dient te worden aangemerkt, dat de pokzetting verplichtend is om in de scholen te worden aangenomen, om onderstand te verkrijgen op het Bureel van Weldadigheid, om geneeskundige hulp te bekomen van zelfde bureel; dat de stad meermaals aanmoedigen verleende voor degenen die zich lieten inenten, dat iedere zitting door de politie in de volkrijkste werkmanskwartieren steeds per afkondiging wordt bekend gemaakt.

Zoo echter werd bevonden dat al deze pogingen niet mochten gelukken, zal men andere wettelijke behoedmiddelen moeten beramen om hierin te voorzien.

In dit vooruitzicht hebben wij, met het oog op de jongste ter zake gegevene onderrichtingen, inlichtin-

gen elders ingewonnen, waaruit blijkt dat deze dienst op zelfde wijze is ingericht.

Reinigheidsdienst.

Zonder verandering.

Begravenissen.

De dienst der ter aarde bestelling is onveranderd gebleven.

Opzichtens de inneming van gronden ten gemeentekerkhove, zonder voorafgaande vergunning, zijn reeds meermaals klachten gerezen, en in den loop des jaars heeft eene bijzondere Commissie zich met een onderzoek en eene studie ter zake onledig gehouden.

Wij koesteren de hoop eenmaal tot regeling dier kwestie te geraken.

Rampen en ongelukken.

Geene bijzondere brandrampen hadden plaats.

Brandspuitdienst.

De stad verleende aan het korps eene buitengewone toelaag van 400 franks, tot het bekostigen van onvoorziene uitgaven en het aanschaffen van nieuwe kleedingstukken.

Het materieel is overigens hetzelfde gebleven, en de iever der vrijwillige pompiers blijft allen lof weerdig.

TITEL IX.

JUSTICIE, OPENBARE VEILIGHEID EN GEVANGENIS.

Politie.

Tijdens het bespreken der begrooting voor 1893, werd de jaarwedde van den heer Commissaris geregeld.

De agent Ant. Van der Flaes is te zelfder tijd verhoogd tot de tweede klas, voor bijzonder bewezene diensten in het afgelopen jaar.

Misdaden, overtredingen, aanhoudingen.

Van 1 September 1892 tot 1 September 1893, werden er 812 processen verbaal opgemaakt voor de volgende feiten :

Aanslag tegen de eerbaarheid	1
Bedelarij en landlooperij	5
Eerrooverij	0
Ongemuilbande honden	4
Dieverij van hout en strooisel	108
Huisdieverij met of zonder braak	49
Dieverij van verschillende voorwerpen en hofvruchten	59
Misbruik van vertrouwen	1
Mishandeling, belediging en smaadwoorden	87

Mededragen 314

Mededragen 314

Ander overtredingen aan gemeente en provinciale reglementen	75
Straatschennis en ruststoornis	34
Vernieling van veldvruchten	6
Doodsbedreigingen	0
Woonschennis	0
Aftraggelarij	0
Redding van kinderen	0
Banbreuk	3
Dronkenschap	69
Ongelukken	7
Herbergen	19
Uitvoering van een bevel van aanhouding	82
Inbreuk op de wet der betaling van het werkloon	0
Huiszoeking	15
Onderzoeken en opzoekingen	102
Opstand, bedreigingen, slagen en smaad aan de politie	12
Naakt zwemmen	6
Vernieling van afsluiting	28
Aanranding	3
Overspel	0
Verlaten van kinderen	0
Verhecling	0

Totaal 775

Hierbijgevoegd : « de Commodo et Incommodo » 19

Brandrampen	12
Zelfmoord	1
Drenkelingen	2
Moed en zelfopoffering	3

Algemeen totaal 812

Gedurende hetzelfde tijdstip werden 31 personen gevonnisd voor fruit-, hof- en velddiefte; voor de boetstraffelijke rechtbank zijn 6 personen gestraft wegens fruitdiefte, en 7 voor ontvreemding van aard-appelen en veldvruchten.

De rechtbank van enkele politie veroordeelde 6 fruitdieven, waarvan 4 voorwaardelijk, en 12 dieven te velde waarvan nog 4 voorwaardelijk.

Ordonnantiën en reglementen.

Zonder verandering.

Gevangenhuis.

Bevolking op 1 ^e Januari 1892	38
Binnengekomen in het jaar	1514
Uitgegaan	1521
Bevolking op 31 December 1892	38
Aanwezigheidsdagen	15081
Zieke gevangenen (inbegrepen 3, in behan- deling op 31 December 1891)	4
Dagen van onderhoud ter infirmary	39
Zieke gevangenen overgebracht naar het gasthuis der Stad	0
Sterftens in het gasthuis van de Stad	0
Gevallen van Zinneloosheid	0

Paspoorten.

Het bevolkingsbureel leverde 10 bewijzen van een-zelvigheid af

Werkmansboekjes.

Men vroeg 14 werkmansboekjes, en 122 livretten voor minderjarigen gelijkvormig de wet van 13 December 1889.

Aanplakkingen, openbare roepers.

Deze middel van bekendmaking breidt zich meer en meer uit.

Loterijen.

Er werd slechts eene vraag gedaan door den « Weldadigheidskring » tot het inrichten eener loterij-tombola, om den schamelen arme der stad en den noodlijdende bij gebrek aan werk te ondersteunen in het toekomende wintergetijde.

TITEL X.

Militie.

Voor 1893 waren er 204 jongelingen ingeschreven om deel te nemen aan de loting.

3 dezer werden doorgehaald als Nederlanders, en ééne bij overlijden.

Het aandeel te leveren milicianen voor onze stad bedroeg 43 manschappen.

Militieraad.

Behalve de 200 lotelingen, kwamen nog 243 uitgestelden van vorige jaren voor den militieraad.

3 ontslagenen van vorige jaren vroegen vernieuwing hunner voorloopige vrijstelling.

Tusschen deze 243 uitgestelden werden er 21 voor den dienst geschikt bevonden, waardoor het getal te leveren milicianen voor de loopende klas nog 22 bedroeg.

Van deze laatsten genoten 10 eene vrijstelling uit hoofde van dienst eens broeders, 6 als onmisbare steun hunner moeder-weduwe of hunner ouders, 4 als eenig kind eener familie die niet in welstand verkeert.

Zes milicianen deden zich vervangen door het Departement van Oorlog, dat dit jaar wederom de benodigde vrijwilligers kon leveren.

Het hoogste dienstplichtig nummer was dit jaar 342, en het hoogste nummer der klas 443.

Verdeeling van het contingent.

De ingelijfde manschappen werden aangeduid tot de volgende korpsen :

5° Linieregiment	2
6° „	15
11° „	1
Carabiniers	3
Grenadiers	1
4° Artillerie	2
5° „	2
6° „	1
7° „	2
1° Jagers te paard	4
1° Guides	1
3° Lanciers	1
Vervangen door het Departement van Oorlog	6
Achterblijver	1
Leerling in wijsbegeerte (voorloopig ontslagen)	1
	<hr/>
Totaal	43

Geleerdheid der lotelingen.

De graad van geleerdheid der lotelingen, volgens verklaring door hen zelf gedaan tijdens de inschrijving, wordt als volgt vastgesteld :

Kunnen lezen, schrijven en cijferen	133
Lezen en schrijven	13
Alleenlijk lezen	3
Ongeleerden.	55
	<hr/>
Samen	204

Burgerwacht.

Deze blijft oningericht.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN. — JAAR 1893.

Kadaster.

De heer Lecluyse Const., landmeter van het kadaster, is vervangen door den heer Lenaerts Al., eertijds landmeter op het provinciaal Bestuur van het kadaster.

Zij werden beiden tot wederzijdsche vervanging toegelaten.

Rechtstreeksche belastingen.

De heer Versteylen Adr., voorheen Rijksontvanger, is in den loop des jaars tot het pensioen toegelaten.

Hem werd tot opvolger genoemd de heer George Mich., eertijds ontvanger te Ranst.

GRONDBELASTING.

Er waren 1018 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat	fr.	39712.91
In opcentiemen voor de provincie 11	»	4368.41
» voor de gemeente 52	»	20650.66
Algemeen totaal fr.		64731.98

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg fr. 567327.78.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1062 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hooftsom ten profijte des Staats	fr.	31511.55
Opcentiemen voor den Staat 15	»	4725.04
Opcentiemen voor den Staat, 20 op het principaal der huurwaarde	»	1750.26
Opcentiemen voor de provincie 14	»	4411.51
» voor de gemeente 52	»	16385.61
Boeten, opnemingen en schattingen	»	44.51
Algemeen totaal fr.		58828.48

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 175026.

Deuren en vensters : 1665 aan 4 frank.

9565 » 1,10 frank.

Mobilair : fr. 441775.—

Dienstboden : 82 aan 8 frank.

137 » 10 »

64 » 20 »

32 » 25 »

6 » 10 »

Paarden : 14 aan 10 franks.

48 » 20 »
11 » 50 »
4 » 60 »
1 » 100 »

PATENTEN.

Er waren 1057 patentplichtigen.

Hoofdsom voor den Staat	fr. 12665.62
Opcentiemen voor den Staat 20	» 2532.82
» voor de provincie 4	» 506.67
» voor de gemeente 39	» 4940.06

Algemeen totaal fr. 20645.17

Er zijn dit jaar ten buree van den Rijksontvanger veertien aangiften gedaan door tappers of herbergiers, die een debiet openen mits betaling van 100 franks vergunningsrecht.

PROVINCIALE BELASTINGEN.

Sterke Dranken.

271 herbergiers werden aangeslagen à rato van 19,50 fr., 9 slijters aan 26 franks, 't is te zeggen die ook ten huize in 't klein verkoopen, en 2 aan 39 franks.

Het bedrag van den rol is fr. 5596.50.

Tabak en Sigaren.

Er zijn 99 debieten aan 6 fr., en 21 aan 24 franks, waarvan het gezamenlijk bedrag tot fr. 1098 belooft.

Honden.

567 gewone aan 5 fr., 31 honden aan 15 fr.

De rol bedroeg fr. 3300.

Trapwielrijders.

36 werden er aangegeven, die aan 10 fr. ieder, 360 fr. betaalden.

Provinciaal Landbouwfonds.

De rol bevatte 234 artikelen.

3 stieren, 1108 koeien en 22 ossen werden aangegeven.

De belasting bracht op voor de stieren	fr. 2.84
id. id. koeien	» 999.74
id. id. ossen	» 26.78

Samen fr. 1029.36

Accijsrechten.

Voor bieren en azijnen in 1891	fr. 33616.84
» » 1892	» 23637.16

Verschil in min fr. 9979.68

In 1893 zijn 411 tabaksplanten aangegeven. Tusschen hen is er eene aangift van 170 planten, waarvoor derhalve belasting werd betaald.

De suppletieve rol van den eersten trimester 1893 houdt in personeel fr. 3973.81 verdeeld in 79 artikelen, en in patent fr. 1924.99 verdeeld in 156 artikelen.

Degene van den tweeden trimester van dit jaar

behelst 19 artikelen op het personeel met fr. 448.88 en 39 op het patentrecht met 224.60 franken.

STEDELIJKE BELASTINGEN. — JAAR 1893.

15 0/0 op het belastbaar inkomen der bewoonde huizen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen (1233 artikelen)	fr. 42355.35
Op paarden en ossen	» 4377.60
Op rijtuigen	» 3175.00
	<hr/>
Samen fr.	49907.95

Het kohier voor het onderhoud en verbeteren der buurtwegen in 1893 bedraagt fr. 3277.12.

Er waren 1261 artikelen.

294 paarden en 20 werkossen werden aangeslagen.

Het getal gebezigde rijtuigen, aan de belasting onderworpen, was 82.

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel.

Zonder verandering.

De jaarwedde van den Stadsbouwmeester is in deze hoedanigheid, op 1000 franken gebracht.

Groote wegen en straten.

Als gevolg aan hetgene wij verleden jaar schreven over de algemeene lijnrichtingsplannen der groote wegen, kunnen wij melden dat sedert ons laatste verslag nog een algemeen plan is goedgekeurd.

Bij koninklijk besluit van 10 Mei 1893, zijn de lijnrichtingen in de Paterstraat, afhangende der Staatsbaan van Turnhout naar Breda, in den doortrek der stad, goedgekeurd geworden.

Er blijft nu nog een enkel algemeen plan te bepalen, zijnde dit der Gasthuisstraat, op de baan van Turnhout naar Antwerpen.

Wij hopen dat het Bestuur van Bruggen en Wegen ons weldra het ontwerp zal voorleggen.

Dit Bestuur heeft op verschillende punten der stad verbeteringen aan de wegenis toegebracht.

Openbare verlichting. — Gaz.

De volgende tabel geeft een omstandig verhaal van het verbruik van gaz voor de openbare verlichting in 1892.

Maanden	Duur van verlichting der straten in uren	Onkosten in franks	Stadhuis en nachtwacht in kub.m.	Onkosten in franks	Onvoorziene uitgaven
Januari	55882	1117.64	176	35.20	24.10
Februari	45513	910.26	153	30.60	
Maart	39834	796.68	110	22.00	
April	31794	635.88	93	18.60	
Mei	26160	523.20	98	19.60	
Juni	18985	379.70	79	15.80	
Juli	20693	413.86	71	14.20	
Augustus	30305	606.10	98	19.60	
September	37228	744.58	113	22.60	
October	46655	933.10	148	29.60	6.57
November	52258	1045.16	180	36.00	3.05
December	59851	1197.02	197	39.40	8.17
Totalen	465158	9303.18	1516	303.20	41.89

De uitbreiding der openbare verlichting bij middel van petroollampen, op eenige afgelegene stadswijken, heeft immer toegenomen.

De onkosten, er uit voortspruitende, stijgen naar mate.

In 1892 werd er voor dien post 847.17 fr. uitgegeven, en voor 1893 is er zelfs 1000 franks in de begrooting voorzien.

Wij hebben zulke lantaarnen geplaatst op de lei van den Antwerpschen steenweg, nabij de standplaats van den buurtspoorweg, in de Patriottenstraat, op den Graatakker en op den steenweg van Hoogstracten.

Markten.

De toestand is dezelfde gebleven.

Vleeschhal.

Voor 1893 zijn de plaatsen in de Vleeschhal verpacht voor 363 franks.

Sedert ons laatste verslag heeft de Commissie ad hoc nog meermaals vergaderd, om te beramen over de oprichting van een openbaar slachthuis. Het wettelijk geschil, gerezen opzichtsens het plaatselijk reglement der stad Brussel ter zake, en dat tot heden nog hangende is voor de bevoegde Rechtbanken, heeft een zeker verdrag in de vordering dier zaak doen ontstaan.

Middelerwijl heeft de Commissie zich bezig gehouden met het opzoeken eener geschikte plaats, daar eene spoedige oplossing, der gemeente gunstig, wordt te gemoet gezien.

Keurmeestersdienst.

Tot keurmeester-plaatsvervanger benoemde de Raad als opvolger van den heer Lud. De Backer, overleden, den heer Ant. Levrie, drager van het wettig diploma.

Bij het begin des jaars 1893 gaf de heer veearts, Hub. Huynen, te kennen, dat hij elders plaats zoevende, zich uitsluitelijk gelast wilde zien met den keurdienst van het slachtvleesch, of anders zijn ambt zoude staken op gestelden datum.

De Gemeenteraad hiermede geen genoeg nemeende, stelde in zijne plaats voorloopig aan, den heer Antoon Levrie voornoemd, om als werkdadige expert-toezichter te handelen.

De veearts bleef in werking voor de onregelmatige gevallen, mits voorafgaand akkoord met ons Bestuur. De dienst is aldus tot heden waargenomen, benevens dat de heer Huynen nog steeds 1200 franks op de stadskas geniet, om als aangenomen veearts alhier gevestigd te blijven.

Tijdens den loop des jaars hebben de slachters der stad zich tot den Gemeente-Raad gewend, om vermindering der keurrechten te bekomen, die voor hen bezwaarlijk schijnen.

Daar de dienst voor het eerste jaar tot proef werd verricht, en de opbrengst buiten verwachting was gestegen tot 3375.43 franks, is deze vraag in aanmerking genomen, en zal er bij eerstkomende gelegenheid en ten geschikten tijde over beraamd worden.

Gemeentekerkhof.

De voortdurende aangroei der praalgraven op het Gemeentekerkhof, en het verwaarloozen van vergunningen, heeft naar middelen doen uitzien om deze strekking te keer te gaan.

Eene bijzondere Commissie heeft deswegens vergaderd, en een voorloopig verslag is opgesteld om hierin te verhelpen.

De Raad zal zich met dezen toestand verder hebben bezig te houden, en afdoende maatregelen te nemen hebben om tot eene oplossing te geraken.

Openbare plaatsen en straten.

Sedert ons laatste verslag is dan eindelijk de overweg op den ijzerenweg Lier-Turnhout, ter hoogte der Molenstraat of weg n° 189, door het Bestuur der ijzerenwegen geschorst.

Wij betreuren nogmaals deze handelwijze, waartegen wij tot het laatste ons hebben verzet.

Om hierin te verhelpen heeft de Staat eenen omweg daargesteld tusschen den Antwerpschen steenweg en de Zandstraat; deze weg valt voortaan ten laste en onderhoud van ons Bestuur, overeenkomstig artikel 13 der wet van 10 April 1841.

Een koninklijk besluit van 6 December 1892 keurt de beraming goed van den Gemeenteraad van 20 Juni

1892, waarbij een algemeen lijnrichtingsplan wordt vastgesteld voor de Korte Gasthuisstraat, en den weg n° 252, gezegd « Smiskensweg. »

Wij hebben onlangs de nieuwe straat langsheen de gebouwde en nog ontworpen werkmanswoningen aldaar, betiteld met de benaming « Eigenaarsstraat ».

Wij hebben dit jaar nog geene buitengewone onderhoudswerken verricht aan de bestratingen der stad, daar wij al onze zorg hebben gewijd aan de verbetering der buurtwegen en aan het kuischen en onderhouden der riolen, bruggen en waterleidingen, in het belang der openbare gezondheid.

Buurtsteenwegen.

De buurtsteenweg der Heizijde-, Tielestraatje en Leguitstraten is thans voltrokken tot eenieders genoegen, en bijzonder der bevolking van dit belangrijk gehucht, dat door den aanleg van den ijzerenweg op Tilburg en het daarstellen der vaart op Antwerpen, van alle verkeer met de stad was ontbloot.

Het nedergelegd ontwerp van steenweg in het Luckerstraatje, werd andermaal voor den Raad gebracht in zijne zitting van 27 October 1892.

Er werd besloten dat de stad niet zoude tusschenkomen in de onkosten, om reden de kostelooze afstand der gronden niet werd verkregen.

De zaak der *stoepen en riolen* is sedert ons laatste verslag nog meermaals druk besproken.

Na herhaalde onderhandelingen, studiën en vergaderingen der Commissie, van het Schepen-Collegie en van den Gemeenteraad, waarbij meermaals de heer ingenieur Mottart aanwezig was, kwam eindelijk de zaak in laatste overweging in raadzitting van 27 februari 1893.

Er werd verstaan een der drie ontwerpen, De Jamblinne, Royers of Mottart, aan te kleven tot aan de Lokerenschuif, met voorbehoud bijkomende beschouwingen en ontwerpen te ontleden, tot aanvoer der waters in de Aarivier.

Bij de stemming die daarop volgde, vereenigde het stelsel-Mottart negen stemmen op veertien.

Van dan af hield deze ingenieur zich onledig met de studie van behandeling der rioolwaters, vooraleer in de rivier te worden ontlast.

De heer Mottart gaf de voorkeur aan het besproeiingstelsel; andere wenschen werden geuit, met het doel vergaarbakken ofwel kronkelgrachten te zien tot stand komen. Dientengevolge zijn er in dien zin ook studiën gedaan, tot dat eindelijk de Raad, in zitting van 30 Mei 1893, over deze drij afzonderlijke stelsels beraamde.

Tot slot der beraming werd er in omvraag gesteld,

volgens het ontwerp-Mottart, bij middel van wateringen met houtgewas in de afleiding der rioolwaters te voorzien.

Veertien leden namen deel aan de stemming.

De vraag aldus gesteld vereenigde zeven stemmen tegen ééne, en er waren zes onthoudingen.

Daar er sinds dien twijfel rees over de wettigheid dier stemming, verklaarden in eene volgende zitting beide kampen zich tot het Hooger Bestuur te hebben gewend, om hierover in bestuurlijk recht te doen onderzoeken en uitspreken.

De beslissing van hetzelfde is ons tot heden toe nog niet genotificeerd, en is de zaak sinds dien hangende gebleven.

In het belang der openbare gezondheid en der verfraaiing onzer straten, drukken wij, evenals verleden jaar, den wensch uit dat dit zoo gewichtig vraagstuk welhaast op eene of andere wijze worde opgelost en voleind.

Rivieren en waterloopen.

Het bijzonder drooge jaargetijde heeft de kleine waterloopen droog gezet, en aldus is het ruimen dezer allergemakkelijkst geweest; dit was ook het geval met de rivier de Aa, die zelfs ook op sommige plaatsen geen water had behouden.

Wij hebben ons bijzonder benaarstigd al de riolen

te zuiveren, om den goeden afloop der waters te verzekeren, aldus trachtende de gevreesde besmetting der cholera te weer te gaan.

Het ontwerp tot rechtmaking der Aa op ons grondgebied, werd sedert ons laatste verslag regelmatig door de provinciale overheid voorgedragen.

Wij openden deswegens een onderzoek van gemak en ongemak, en ontvingen een gezamenlijk verzet van meest al de oeverbelendenden.

In zitting van 23 Januari 1893, hield de Raad eene beraming, en het volgende dagorde werd gestemd:

De Raad vraagt dat het ontwerp van rechtmaking der Aa op het grondgebied van Turnhout, slechts zal uitgevoerd worden tot aan den toeloop der Vischbeek in de rivier de Aa, en aanziet het overige oostwaarts van het ontwerp, als zeer nadeelig voor onze stad.

Wij hebben later officieus vernomen dat de bevoegde Overheid in dezen zin heeft besloten.

Gemeentebouwen.

Aan het gebouw der Staats middelbare school hebben wij eene nieuwe zinken goot gelegd.

Meest al de daken der verschillende gebouwen zijn hersteld.

De arias op den beiaard werden in den loop des

jaars vernieuwd, en hiervoor is eene bijzondere uitgaaf van 500 franks in de begrooting voorzien geworden.

Bijzondere bouwingen.

Sedert 1 September 1892 verleenden wij 21 toelatingen om gebouwen op te richten of er veranderingen aan toe te brengen langsheen de stadsstraten, terwijl 28 machtigingen gegeven werden langsheen de groote wegenis.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Het jaargetijde was uiterst droog, en deze toestand deed met gegronde rede vreezen voor al de veldvruchten. Dit moet ons niet verwonderen wanneer men in acht neemt dat er, van het begin der maand Meert tot einde Juli, geenen regen de verzengde gronden kwam verkoelen.

Opmerkzaam is het, dat, niettegenstaande dit, de rogge goeden scheut heeft gedaan en veel stroo leverde. Zij schijnt doorgaans in beide hoedanigheden de opbrengsten van verleden jaar te kunnen evenaren;

nochtans dat op hogere streken zij ook fel door de hevige droogte heeft geleden.

Dit laatste geldt bijzonder voor de haver, die slechts de helft tegenover het verleden jaar kan geven.

Zij is ook minder in gewicht daar hare wasdom werd afgesteken, en dat zij voor den tijd aanrijpte.

Bijna gansch verloren, viel een weldadige regen neer, en kwam ze op het laatst eenigszins heropbeuren.

De boekweit en de tarwe worden al minder en minder geteeld; hare opbrengsten blijven in de rede.

De aardappelplant bleef dit jaar nogmaals bevrijd van ziekte; de vroegtijdige warmte en de aanhoudende droogte hebben haar in het algemeen eenen gunstigen wasdom verschaft.

Hare opbrengst is meer dan middelmatig en de hoedanigheid harer voedingsstof is uitermate goed.

De klaver heeft voortdurend gekwijnd, evenals het gras, dat, beroofd van vocht, zeer dun is opgekomen, niet volkwam en min sappig schijnt te zijn.

Integendeel is het toemaatgras op de lage beemden uiterst goed, en heeft hetzelfde aldus het te kort van de grasteelt ruimschoots vergoed.

De late spurrievelden zijn ver ten achter gebleven, terwijl de vroege en deze in het middenseizoen gezaaid, goed is en weelderig opkwam; zij is nochtans niet al te lang gegroeid.

De rapen beloven de beste opbrengst van al de najaars-voederplanten.

De koolen, boonen, erwten; peen, enz. zijn allen goed gelukt en van eerste hoedanigheid.

Het hoornvee bleef vrij van ziekte; deszelfs prijzen ondergingen eenen bedroefden afslag tengevolge der schaarschheid van voedingsmiddelen.

Deze toestand was zooveel te erger dat men eenen sterken uitvoer van stroo voor Duitschland bestatigde. De hooge prijzen, die zelfs stegen tot dertig franks de duizend pond, waren van aard om den landbouwer hierin eenigszins te verblinden.

Wij hebben onzen wensch van verleden jaar zien verwezentlijken, doordien het Staatsbestuur zijne schadeloosstellingen voor afgemaakt vee, aan pok-ziekte lijdende, ruimschoots heeft verhoogd. Deze zijn bij koninklijk besluit van 23 mei 1893 gebracht op een derde der waarde van het beest, zoodat echter het hoogste bedrag der vergoeding de som van 125 franks niet mag te boven gaan.

Daarbij is de verplichte verzekering gekomen van het provinciaal landbouwfonds, waardoor de landman eene degelijke schadevergoeding voor vee, uit hoofde van ziekte afgemaakt, bekomt.

Bij uitvoering der standregelen van dit nieuw fonds

van verzekering werd er bestatigd dat er 228 aangiften werden gedaan.

1124 stuks vee, met eene gezamentlijke waarde van 301900 franks, werden belast; de meest bevolkte stal telde 13 hoornbeesten die onder bereik vielen van het reglement; de hoogst aangegevene waarde per stuk was 400 franks, en de laagste 100 franks.

Opbrengsten.

Men schat de gemiddelde opbrengst per hectaar als volgt :

Koren	24 hectoliters.
Haver	27 id.
Boekweit	18 id.
Aardappelen	21000 kilos.

Prijs der granen.

De gemiddelde prijs per 100 kilos kan gesteld worden op :

Rogge	12,50 franks.
Haver	15,00 »
Aardappelen	5.00 »

De boter is gemiddeld verkocht geworden aan 2.60 fr. den kilogram.

Landbouwvoordrachten.

Deswegens hebben wij niets bijzonders te vermelden.

Veemarkt.

Te koop gesteld		Ossen	Koeien	Vaarzen	Kalveren	Stieren	Schapen	Varkens	Stuks vee ter markt gebracht.
VEE									
1892	October	15	188	165	95	15	4	207	689
	November	54	269	149	146	22	3	308	951
	December	127	175	136	89	24	6	167	724
1893	Januari	375	195	74	110	15	8	188	965
	Februari	446	230	95	168	9	5	240	1193
	Maart	160	188	94	184	4	2	255	887
	April	25	244	97	123	5	2	280	776
	Mei	45	173	61	116	8	6	221	630
	Juni	141	289	111	163	11	5	152	872
	Juli	12	117	52	63	9	4	166	423
	Augustus	9	114	62	85	7	1	169	447
	September	5	180	74	152	10	3	184	608
Stuks vee ter markt gebracht.		1414	2362	1170	1494	139	49	2537	9165
Middelmatige prijs per stuk.		427	252	207	107	240	22	20	

Paardenmarkten.

De markt van 2 Februari 1893 was uitermate goed voorzien.

Er waren 337 paarden, 3 hengsten en 43 veulens aangevoerd; hetwelk voor deze markt alleen, het getal maakt van 383, tegen 389 op beide markten van 1892.

De paardenmarkt was fel bezocht, en bracht veel leven bij.

Ook nam de verhandeling toe, daar kooplieden van den omtrek, uit Vlaanderen, ja zelfs uit Duitschland waren toegekomen.

De Gemeenteraad heeft laatst, bij bijzondere redenen, de tweede paardenmarkt, eertijds den 8ⁿ September gehouden, verschoven tot den tweeden woensdag der maand November.

Wij hopen dat deze markt even goed zal bevoorrad zijn, en dat de paardenfokkerij in onze streken meer en meer moge toenemen.

Prijs van het vleesch.

De gemiddelde prijs van het vleesch ter verbruiking, was als volgt :

Ossenvleesch per kilogram	fr.	1.60
Koeien	»	1.20
Vaarzen	»	1.35
Kalfs	»	1.60
Stieren	»	1.15
Schapen	»	1.50
Varkens	»	1.40
Paarden	»	1.10

Broodzetting.

Deze bestaat ter stede niet.

In ons verslag van 1887-1888 hebben wij hierover verderen uitleg gegeven.

Bepantingen of ontginningen.

Zonder verandering.

Veeartsenijdienst.

De heer Hub. Huynen, aangenomen veearts, blijft alhier gevestigd. Hij geniet voortdurend uit dien hoofde de stadstoelaag van 1200 franks, met last het toezicht over de vee- en paardenmarkten kosteloos uit te oefenen.

Voor wat bijzonder den keurmeestersdienst betreft op het slachtvleesch, hebben wij onder kapittel XII van dit verslag, meer omstandige inlichtingen gegeven.

Landbouwprijskampen.

De landbouwmaatschappij van het noorden, afdeling Turnhout, richt tegen de Turnhoutsche Buitenkermis, op 15, 16 en 17 October 1893, eene plaatselijke tentoonstelling in van Veld- en Hofvruchten, Fruit, voortbrengselen en toestellen van Melkerij en Zuivelbereiding.

Gij hebt hiertoe eene toelaag vergund van 500 franks; wij hopen dat deze tentoonstelling hare voorgaande moge waardig zijn.

Zij zal gehouden worden op de binnenplaats van Staatsmiddelbare school, en alle Turnhoutsche inge-

zetenen, benevens de leden der afdeling van de omliggende gemeenten, mogen er deel aan nemen.

TITEL XIV.

NIJVERHEID.

Fabrieken en Trafieken.

Er zijn 19 onderzoeken « de Commodo et Incommodo » gehouden, tot het oprichten van gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke gestichten.

Zij droegen over het oprichten van 9 stapelplaatsen van petrool, 3 bakovens, 2 slachterijen, 1 spekrookerij en 4 stoomtuigen.

Handel op het Kanaal.

Sedert 1 september 1892 tot zelfde tijdstip 1893, is er door de vaart van Turnhout naar Antwerpen vervoerd :

Per ton van 1000 kilogrammen.

Steen van Ryckevorsel, Beersse en Oud-Turnhout	52955
Pannen, plaveien en figuursteen	8326
Potaarde of klei	1129
Steenkolen van Luik	19175

Steenkolen van Pruisen en S ^t Ghislain	5093
Brandhout en mijnhout	12466
Zand van Moll en Desschel	9017
Heide van Rethy en Postel (voor bezemen)	921
Mest en beer	10007
Kasseien van Luik, Dinant en andere streken	3703
Graan, tarwe, rogge, haver, gerst en mais	989
Tarwebloem	1762
IJzer en koper en rails voor tramwegen	491
Bils voor trams	462
Minerai en zinc	121
Meubelen	17
Marne of krijt voor cement	35166
Hooi en stroo	17
Verschillende waren (bij beurten)	10077
Pulpe de betterave en suikerschuim	99
Ruw zout en ander	412
Sterk water, vitriool en glycerine	1015
Poudre en dynamiet	12
Ciment gefabrikeerd voor Maestricht	237

Openbare vervoermiddelen.

De buurtspoorweg Turnhout-Arendonck (grens) is op Zondag, 30 April 1893, feestelijk ingehuldigd, en sedert 1ⁿ Mei volgende regelmatig tot aan de vaart in beheer gesteld.

De Antwerpsche Maatschappij voor den dienst van Buurtspoorwegen is als exploiteerende Maatschappij aangenomen, en 't was ook deze die het leggen der lijn aannam.

Reeds voor het wintergetijde 1892-1893, was men aan het werk gegaan, en met verbazende snelheid werd de uitvoering gedreven, in zoo verre dat reeds, buiten alle verwachting, de inhuldiging op hooger gemeld tijdstip kon gebeuren.

Dien dag reed er een bijzondere trein, die de genoodigde overheden te Turnhout-Station opnam, om ter Groote Markt ook den Gemeenteraad van Turnhout te laten instappen, en te Oud-Turnhout stil hield, om daar insgelijks den Gemeenteraad te ontvangen.

Te Arendonck werd de Feesttrein op het Schotelven door de Fanfaren « De Arend » verwelkomd, en had er in het Gemeentehuis een lunch plaats, waaraan al de genoodigden deel namen.

Tot het dekken der onkosten verleenden de Nationale, en ook de Antwerpsche Maatschappij, ieder eene toelaag van 250 franks; het overige werd door de deelnemers der gemeenten persoonlijk en kopsgewijze gedragen.

De wissellijn, voorheen ter Groote Markt, is, na wettelijk onderzoek, verplaatst naar het einde der Otterstraat.

De zaak van den buurtspoorweg Turnhout-Moll-Meerhout-Westerloo, is nog in het tijdperk van studie gebleven.

Wij hadden nochtans de hoop gekoesterd, deze lijn weldra te zien aanleggen; eensdeels door het tot stand brengen der lijn Turnhout-Arendonck, en anderdeels door de algeheele inschrijving der benoedigde kapitalen.

Middelertwijl zijn er echter bij verscheidene reizen vergaderingen gehouden tusschen belanghebbende gemeenten, om de richting bij voorkeur langs die of die gemeenten te verkrijgen.

Wij drukken de vaste hoop uit dat weldra eene oplossing in een of anderen zin worde gegeven, en het buurtspoorwegennet in onze omstreken ten volle verwezentlijkt zij.

Sedert ons laatste verslag zijn de werken der herinrichting onzer Spoorweg-standplaats in zooverre gevorderd, dat de ontvangsbureelen weldra zullen geeindigd zijn.

Alles doet vermoeden dat de plechtige inhuldiging in den aanstaanden zomer zal kunnen geschieden.

Ook kunnen wij uit goede bron melden dat er bij het Middenbestuur een ontwerp bestaat, tot gepastere inrichting van een Postkantoor in onze stad, waar-

over reeds zoo dikwerf klachten en aanbevelingen werden gedaan.

Rechtbank.

Bij koninklijk besluit van 3 oktober 1892, is de heer Crols Jos., klerk op het Parket van de Rechtbank van eersten aanleg te Turnhout, tot Secretaris der besturende Commissie van het gevang dezer stad benoemd, in vervanging van den heer de la Costa, ontslaggever.

De heer Crols Jos., is later, bij overlijden van den titularis, benoemd tot Secretaris van het Parket bij dezelfde Rechtbank.

Vrederecht.

Zonder verandering.

Koophandel. — Nijverheid.

De handelscrisis, angevuurd door eene uitzinnige mededinging, woedt immer voort, en weegt zwaarder dan ooit op onze plaatselijke nijverheden van gekleurde papieren en speelkaarten. Men weet dat de voortbrengst van dit laatste artikel voor het mees-tendeel bestemd is voor den overzeeschen uitvoer.

In den loop dezes jaars is de crisis nog verergerd, doordien de zilvermunt zoodanig in waarde is gezakt, dat er eene daling van tien ten honderd in den wis-

selkoers op het piaster in het Verre-Oosten is door ontstaan.

Daar in die streken onze nijverheden breede uitwegen vinden, en aldaar de daling in den wissel niet gepaard ging met eene evenredige verhooging der verkoopprijzen, zijn de verhandelingen hierdoor sterk gestoord geworden.

Van eenen anderen kant heeft de netelige toestand der Zuid-Amerikaansche Staten insgelijks eenen nadeligen invloed gehad op de verhandelingen met deze verre landen.

De verhandeling der tijken met Nederland wordt, door de overdrevene concurrentie der fabrieken van Eyndhoven en elders, nog moeilijker.

De Duitsche voortbrengselen maken op deze markten onze mededinging onmogelijk.

De hooge invoerrechten in Frankrijk hebben dit gewest voor ons fabriekaat gesloten.

Hier te lande zelfs zijn onze artikelen niet meer winstgevend.

Voor wat de uitvoer betreft, hier wordt ons door de Engelsche huizen veel betwist door de overdrevene lage prijzen.

Kortom, er is overgroot voortbrengst en de afneming wordt ten allen kant bestreden. Men werkt alsof men in volle verkoop verkeerde, en de maga-

zijnen blijven van dag tot dag meer in voorraad; dit heeft voor gevolg dat men zich met kleine winsten moet bevredigen.

De handel onzer kanten is nagenoeg dezelfde gebleven. Wij moeten derhalve deswegens verwijzen naar ons verslag van verleden jaar.

Wij hebben het genoeg dit jaar nog eenige onderscheidingen te kunnen inlasschen, bekomen door nijverheids-werklieden onzer stad.

De heer Dierckx Hendrik, boekbinder in het etablissement Ant. Van Genechten, bekwam het nijverheidseereteeken van 2^e klas bij koninklijk besluit van 3 october 1892.

Een ander koninklijk besluit van 18 Maart 1893, verleende de bijzondere onderscheiding van 2^e klas aan den heer Gysbrechts, J. Fr. 66 jaar oud, als lid-stichter en bestuurder der niet erkende Maatschappij van onderlingen bijstand, « St. Joseph » der Timmerlieden.

Bij koninklijk besluit van 19 Juli 1893, bekwamen het nijverheidseereteeken van 1^e klas, de heer Adr. Van Helmond, 60 jaar, blijker-meestergast;

Van 2^e klas, de heeren: Cornelissen, Fr. 37 jaar, Beeldhouwer-meestergast; Thys Leo, 64 jaar, kaartmaker, en Verdonck, Adr. oud-kaartmaker.

Nijverheids- en Werkraad.

Een koninklijk besluit van 6 Juni 1893, hield instelling van eenen Nijverheids- en Werkraad te Turnhout, wiens rechtsgebied zich zoude uitstrekken over het grondgebied van Turnhout, Arendonck, Beersse, Oud-Turnhout, Ryckevorsel en Hoogstraeten.

Deze raad werd samengesteld uit zeven afdeelingen, te weten :

1° De pottenbakkerij; 2° de weverij; 3° de kleine mekaniemmakerijen; 4° de bouwnijverheid; 5° de meubelnijverheid en de bouwbijhoorigheden; 6° de scheikundige nijverheden; 7° de voedingsnijverheden.

De lijsten der kiezers werden op behoorlijken tijd opgemaakt en door de bestendige Deputatie daarna vastgesteld.

In hare zitting van 1 September volgende, stelde zelfde Deputatie de verkiezingen voor de nijverheidswerklieden, op Zondag 24 September, en voor de bazen, op Maandag 25 September.

Tijdens de voorbereidende werkzaamheden, werden er slechts kandidaten in eene afdeeling (deze der scheikundige nijverheden) voorgedragen, en nog maar voor de te verkiezene nijverheidswerklieden.

Deze toestand is onmiddellijk aan de hoogere Overheid bekend gemaakt, terwyl voor de voorgestelde

werklieden de verkiezing op gestelden dag geschiedde.

De heeren Devocht J., Pas L. en Proost A. als werkende leden, de heer Decoster Ch. als plaatsvervangend lid, werden in strijd, met groote meerderheid van stemmen gekozen.

Wij laten ons verslag volgen van eenige geschiedkundige bijdragen, onze stad betreffende, en opgemaakt door den Archivist, den heer P. Vues.

Wij blijven voortdurend op uwe welwillende medewerking rekenen, tot het behartigen van stadsbelangen.

Te Turnhout, in openbare zitting des Gemeenteraads van 2 October 1893.

Ter ordonnantie :
DE SECRETARIS,
H. PEETERS.

DE BURGEMEESTER,
P. DIERCKX.

Geschiedkundige Bijdragen

UIT DE

Archieven van Turnhout.

1593.

Soenstuck tusschen Hans Cornelis Verheyen, misdadighe, ende Peeter Versmissen, broeder, mette andere vrienden en magen van Hans Versmissen afflyvighe.

Alsoo questie ende geschil was geresen tusschen Hans Cornelis Verheyen misdadighe ter eenre; en wylen Hans Versmissen afflyvighe (wyens siele Godt genadich sy) ter andere syde. Inder vueghe, dat de voorss. Hans Versmissen by den. voorss. Hans Cornelis Verheyen 't synen grooten leetwesen is gebracht van levenden lyve ter doot, ende om van de voorss. feyte ende misslach met de bloedverwanten en naeste vrienden des voorss. afflyvighen te maecken eenen waerachtigen goddelycken peys en vrede, nu en tot alle tyden; soo hebben Peeter Versmissen, broeder des voorss. afflyvighen mette andere naeste vrienden en magen deszelfs; by tusschen spreken van goede mannen, naer diverse convocatien en dachvaerden daeropgehouden, hen gesubmitteert en gehebt inde eersaeme Mr Hans Hoefnagels ende Rom-

— 89 —

bout Verschueren; ende van weghe den voorss. Hans Cornelis Verheyen, misdadighe; inde eersaeme Wouter Matthens Frederick Dergent ende Dierck Dierix, Peeterssone; welke commissie de voorss. personen als arbiters oeyk hebben aenveerd en geaccepteert: Ende hebben de voorss. partyen ter beyder seyde gelast, volcomentlyk en onverbrekelyk, nu en ten eeuwighen daghen te onderhouden en tachtvolghen allen tghene tusschen voorss. goede mannen als arbiters, daeraff eendrachtelyk soude worden vuytgesproken en bepaelt op pene van Soenbraeck; volgende dewelcke, hebben de voorss. goede mannen en arbiters geraempt, vuytgesproken en geconcludeert de pene ende conditien naervolgende:

In den jersten is by de voorss. goede mannen als arbiters gesloten, geseght en velaert, dat de vss. misdadighe ter eere Godts en in het joenste des voorss. misdaets, sal schuldigh en gehouden syn, tot Raevens in de kerecke op Elen gelegen, donderdagh, hem by den voorss. Peeter Versmissen, daertoe te presigeren, en doen een ootmoedigh voetgeval in syn lynceleederen, bervoets en bloothoofds, hebbende eenen korenhaln in beyde syn gevouwen handen, en sal tot behoef van den Heyligen Servatius aldaer, geven twee wassehe kerschen.

Item de voorss. misdadighe sal gehouden syn tegens den tyde als men duyvaert van den afflyvighe binnen de vryheyt sal doen, tot de kerecken, waslicht en costen van de duyvaert te gheven ende betalen, de som van xxxii Rynsguldens, tot xx stuyvers 't stuck; Ende sal ten selven tyde tot behoef van den Armen doen backen twee vte-len coren, midtsdewelcke de voorss. misdadighen sal vry syn van alle voirdere costen die op de duyvaert soude mogen gedaen worden.

Item sal de misdadighe noch moeten betalen doncosten die gedaen syn by de arbiters en andere int accorderen ten dese, met oock de vertere costen by den afflyvighen in syn sieckbedde ten huysen van Peeter Parridaems verteert; ende tghene de chirurgyn voor zyne cura soude mogen cepeteren.

Item sal de misdadighe noch gehouden syn, den Schouth ende Schepen

mette secreth (secretaris) alhier, te betalen het recht van de visitatie des voorss. afflyvighen, met oyck de costen te doen.

Item de misdadighe en sal in een jaer tot Ravels of tot Elen in de kercke nyet moghen comen, dan sal moghen ter kercke gaen tot Weelde, en sal ghehouden syn den broeder en naeste vrienden des voorss. afflyvighen altyts den wech te wycken, daert mogelyck syn sal.

Item en sal de vss. misdadighe in egeen herberghe of plogen mogen comen om aldaer geherberght te worden of te comen drincken daer des voorss. afflyvighe naeste vrienden van te vorens syn geherberght of sitten of drincken, ten waere by consente van deselve; Ende oft gebeurde dat de misdadighe onversiens daerinne ware gecomen, sonder van hen te weten, sal in dyen gevalle eenen pot bier mogen vuytdrincken, en hem alsdan vtrecken.

Item sal de voorss. misdadighe in beternisse des voorss. misdaets, om by den broeder des vss. afflyvighe geapliceert en betaelt te worden, naer syn geliefte, schuldigh ende gehouden syn binnen sjaers opteleggen en te betalen de somme van vier en vyftich guldens; Ende die te betalen in drye gelycke partyen oft termynen, telcken ryssen xviii guldens, te betalen van xvii weken tot xvii weken; welck jaer innegaet op heden dato deser.

Item voor de voldoeninghe van dese, heeft hem gestelt borge als principael Cornelis Stoops, Dries Hobbers, Peeter Mecus en Cornelis Verheyen, Cornelissonne, en hen van weghens de misdadighen gelast, costeloos en schadeloos te indemnieren en daeraff acte ende kontrakten te passeren voor de weth, te weten: tot ontlastinghe van voorss. borgen, obligatie, respectieve sui et suorum.

Actum in pleno Collegio Dominorum, Schabinorum Xla Februarii 1593.

Uittreksel uit het goedenisboek van het jaar 1593 f° 4 verso.

De Vryheyt van Turnhout.

(Copy uit het goedenisboek van het jaar 1593 folio 20 verso).

1593. Certificaet.

Allen den ghenen die dese tegenwoordighe Letteren van certification sullen sien oft hoeren lesen. Saluyt. Wij Schepenen der poort ende Vryheyt van Turnhout doen condt enen iegelycken voir de gerechte waerheyt dat gecomen syn in haeren propren persoenen, by bevel ende ordonnantie van den schouteth ende wethouderen deser voirss. vryheyt achtervolgende de schrittelycke ordonnantie van myne heeren de drye Staten van Brabant, onderteekent II. de Moy ons jerst gepresenteert den 13 Septembris lestleden, de Eersame persoonen Regaut de Bie, Jeroen Van Mierde, Peeter Van Den Plas, Hans Janssen, Nielaes Vueghs, Nielaes Leemans, Nielaes Leenheers, Augustyn Volders, Leonart Loyes, Jan Gevaerts Adriaenssone, Mathys Amsens, Bartholomeus Diels, Thomas Sas, Cornelis De Wolf, Hans Van Deurn, Willem Aerts, Wouter Loomans ende Bavo Costers; alle innegesetene poorters ende van de oudste van igelycke wyck ende vuythoeck deser vryheyt voirss. ende tot desen, best, nut ende bequaem; hebben respectie verclaert op hunnen cedt, gedaen in onse presentie, in handen van den schouteth deser voirss. vryheyt, dat sy comparanten, naer voorgaende neerstich ondersouck by hun respectivelyck gedaen, elck in synen wyck ofte hertganck, hebben bevonden dat voer date van dese troublen, namentlyck omtrent de jaeren Lxiii, Lxv ende Lxvi, binnen deser vryheyt voirss. hebben gestaen ende loffelyck bewoont geweest, de quantiteyt naer hunne beste kennelycheyt van omtrent elf hondert ende vyftich huysen, ende dat deselve dier tyt al seer wel in state waren doir de coopmanschappe van tycken, lynwaet ende andersins, waerop dese vryheyt meest placht te staene, dwelek nu terteyt soe geruyneert syn dat dyenhalven egeene comparatie oft estimatie van het X°, XX°, XXV° oft meer deelen en is te doene met het bedryf nu tegenwoordich hebbende. Oyck de voirss. comparanten naer

voirgaende versueck als voire bevonden, dat in de voirss. jaeren syn geweest binnen deser voirss. vryheyt ende aenhanghen, de quantiteyt van omtrent IIIe XLVII ploeghen, ende dat nu tegenwoordich in plaetse van dyen maer alleenlyck en zyn de quantiteyt van II^eVI ploegen, waeronder alnoch gereceekt syn dieghene die maer een peert en hebben omme metten anderen te spannen, cultiverende sommighe alleenlyck vier, vyff, ses, seven ende acht Loopen Saylants sonder datter veel syn die.groote winninghe houden; Verclaerende voirts tegenwoirdelyck maer bevonden te hebben in plaetse van XIe ende vyffich huysen voirss. de quantiteit van Ve LXXXIX huysen, ende daerenboven alnoch twintich staende soe vervallen dat nyemant daer inne en soude comen gewoonen, synde onder de voirss. Ve LXXXIX alnoch vele soe geruyneert dat sy nauwelycks voer huysen en syn testimeren al eest dat schamele menschen eenichsins daer onder syn schuytende. Sulcx dat doir dese troublen geruyneert ende vernielt syn meer als deene helft van voirss. huysen, boven dat de twee deelen van huysen alnoch in state wesende soe geruyneert syn daty niet en syn testimeren op de helft van dat sy in voirleden tyden waeren. Want boven alle de voirss. afgebroecke huysen syn alnoch te nyet ende geheel aff, veertich Brouweryen, soms wel hondert scheuren, boven de stallingen ende andersins. Ende betrekkelijk de bestialen, verclaeren sy comparanten dat deselve nyet en syn tegenwoirdelyck het vierde paert dwelck sy waeren voir date van dese tegenwoirdighe troublen, alles gecauseert ende bygecomen doir de gemeyne troublen, als particuliere inliggende van vele diversehe geheele. formele legeren die bynaest tweemaal alle jaeren oft ten minste eens hier syn geweest. Alles sonder arch oft liste des Toirconde op den 12 october XVe drye ende tnegentich.

1693.

Over de Fransche Contributie na den slag van Landen.

Extract uit het Resolutieboek der stadt ende Vryheyt van Turnhoudt, waerinne onder andere staet als volgt :

Alsoo den heere Lieutenant generael van de Fransche troupes Rosen, naer den slag van Landen, in het beginsel van de maendt Augusti Iestleden, met omtrent de sesse duysent peerde n was geavanceert tot Hamont ende Bree, Lande van Luyck, ende voorders in de meyery van 's Hertogenbosch; met drygementen van plunderinge ende branden, degene die waeren in faute gebleven van hun te stellen onder sauvegarde ende contributie van Vrankryck; om daer van dese gemeynte te bevryden, soo was goet gevonden eenige ingesetenen ende onder andere Peeter Robert 't aensoecken omme deselve tegens te gaen, ende te rhoeden den voors gemenaceerden brandt ende plunderinge, met avanceringe van eenigh geldt, mede tot herkentenisse omme te willen tracteren over de geheyschte contributie, ende tot dyen eynde in handen van den comnis van den heere Intendent hadde gestelt de somme van elf hondert vyff en twintigh guldens volgens quittantie daer van verleden, ende dat sy hun daer mede niet content houdende den voors Peeter Robert als ostagier hadden doen mede marcheren naer het casteel van Naemen, houdende denselven aldaer gevangen tot de voors contributie soude wesen getracteert, gelyck was geschiedt voor de somme van twee en twintigh duysent guldens, voor den termyn van vyff jaeren voor het corpus deser vryheyt, ende de gehuchten daer van dependerende, hebbende ten eynde voors. alnog geavanceert vyffligh pistolen, aen den heere Janssens ende dat men naer voorgaende andere delvoiren niet anders als op den voet voors. en hadde connen tracteren, als mits betaelende daer van

d'eene helft contant ende stellende voor d'andere helft borge, te betaelende binnen sekeren leydt daer over te convenieren.

Soo ist dat de Magistraet, Geswoorens, Borgemeester, Kerckmeester, H. Geest meester, Aelmoesnier ende principaale gegoeyde, om te voorderen de voordere ontcoften van de voors. ostagie ende onheylen, die dese gemynte by het voordere tardement soude connen overcomen, hebben toegestaen de somme van elff duysent guldens te lichten ende te employeren ten sine als boven, mede oock d'andere helft ten bestemden teyde daer toe noodigh, welke voors. somme van elff duysent guldens den heere schouteth wordt gelast te transporteren ende te stellen aen den persoon ons bekent. Actum desen negensten october 1693, onder teekent: H. Van den Broeck, Geeraert Loyex, Jan Bapt. Van Meurs, Balthazar Verstraeten, Augustyn Meys, Theodoor Smeyers, J. Schryvers, Peeter Meeus, Simon Antonis, Joannes Brael, Wouter de Welde, M. van Canaert; G. J. Kersmaeckers, N. F. Pauly, J. Proost, Joris Claesens, P. Cleymans, Jacob Colen, J. Van Laer, Hendrick Robert, Jan van Trier, Joan. Bapt. Robert, Melchior Vueghs, Petrus Loomans, onder stout: concordantiam attestor, ende was onderteekent: Proost.

Specificatie van den heere Raedt ende Rentmeester Marcus Pauly over verschotten, besoignes ende vacatien gedaen ende ghemeriteert in het contracteren der Fransche Contributie in den jaere 1693.

In den eersten heeft den voorn. heere Pauly volgens commissie van 18 Juni 1693, vertrocken naer Diest om te advigileren over den marsch der Franssen, in dien tyde liggende ontrent Thienen met haer geheel leger ende alsdoen gevaceert tot den 22 inclus, synde vyff dagen als wanneer apport heeft gedaen van syné hervarentheyt à 6 gls daeghs, compt 30

Item voor eene expresse karre voor die daegen 15

Item in Augusto daernaer, is den gemelden heere vertrocken met den heer hoofschouteth naer Diest voors. om te weten hoedaenich dat sy haer hadden versekert tegens de Franssen ende als dan ghevaceert 2 daegen 12

Item voor karre ende peert.	6 gls daeghs.
Item alsdan betaelt voor boodeloon aen Tys Ketelaers	1.2
Item aen denselven gegeven in gelt als gaende naer Hasselt	1.4 1/2
Item op de aen marsche der Franssen op den 8 Augusti vertrocken naer Postel met gelt om versekeringe te krygen, ende gevaceert 2 daegen, quod volet	12
Item voor peerd, karre en kneght	6
Item in deselve alteratie gegeven aen verscheyde expressens	6.16
Item op den 17 ontfangen eenen brief van den Drossaert van Geele, om te compareren den 18 binnen Castel ende te spreken over de contributie; voor port betaelt	1.6
Item den 18 aldaer gecompareert	6.
Item op het beschreven van den heere Drossaert van Geele voors. Soo is den meergemelden heere gecommiteerde vertrocken op den 20 naer Castel om te confereren over het voors. subject der contributie; compt	6
Item voor poort betaelt voor den beschryff brief	0.13
Item soo heeft den voors. heere gevaceert tot Brussel over de affaires concernerende dese contributie van den 15 exclus tot vrydagh wesende den 16 inclus ende alsoo voor dry daegen	18
Item den 25, 26, 27 en 28 met de meergemelde contributien is daer over gesproken Samovra ende hr den president Covij, ende daertoe req ^{te} gepresenteert, waer voor compt	24
Bovendien heeft den voornoemden heere op het stuck, dese contributie concernerende, geemployeert den 29, 30 september, item den 1, 2, 3 October, compt. voor vyff daegen	30
Item alnoch met den heer Prelaet in de selve affaires	

geemployeert 2 à 3 daegen. waer voor wort nytgetrocken de somme van . . . . . 15 gls daeghs.

Item bleyckens sekér notitie van den heere gecommiteerde voors. getrocken nyt seker notitie geschreven eyghenhandich door onsen ostagier Sr Peeter Robert, soo door den gemelde heere gecommiteerde aen denselven ter hant gestelt ende overgemaect tot Naemen op het casteel, de somme van vyff pistolen met eenen pattacon; maecken den pattacon tot 52 st. gerekent volgens valua-tie illius temporis, beloopt . . . . .

51.7

Summa principalis beloopt te samen twee hondert dry en veertigh gls acht stuyvers ende 1/2 . . . . . 243.8 1/2

Reeckeninghe, Bewys ende Reliqua diewelcke mits desen doende ende overgevende is d'heer Fransoy Pauly, heere van Arendonck etta. als Eersygenaem van wylen d'hr. Mr Marcus Pauly synen vader salr, ende dat over den ontfanck ende vuytgeeff die denselven heere heeft gehad, raeckende de contributie deser gemeynthe in den jaere 1693, aen de Croon van Vranckeryck ten tyde als den Luytenant generael Rosen met de Fransche troeppen was geavanceert ende gecomen tot Hamont ende Brec; ende wordt alhyer eerst gebrocht den voorss.

Ontfanck :

In den eersten Staet te weten dat alsoo den heere Luetenant generael van de Fransche trouppes Rosen in den jaere 1693 naer den slach van Landen, naer dien deselve hadden ingenomen de Stadt Hoeij ende belegert de Stadt Charleroi in het beginsel van de maendt Augusti, was geavanceert met ontrent de sesse duysent peerden tot Hamont ende Bree, Lande van Luyck, ende voorders in de Meyerye van 's Hertogen Bosch, dreygende te plunderen ende te branden degene die in faute

waeren gebleven van hun te submitteren ende te stellen onder contributie ende sauvegarde van de Croon van Vranckeryck, soo was omme dese gemeynthe daer van te bevryden in die perplexe ende peryckeuse conjuncture van tyde goetgevonden eenighe ingesetenen ende onder andere Sr Peeter Robert te aensoecken om de gemelde Fransche trouppen tegen te gaen omme te vhoeden ende te voorkomen den gemenaceerden brand ende plunderinghe met avanceringhe van eenigh gelt over de geeyschte contributie, dewelcke den gemelden Peeter Robert als ostagier hadden mede doen marcheren ende gebrocht op het casteel van Namen, houdende denselven aldaer gevangen tot dat de contributie deser gemeynthe was getracteert; Soo was by .d'heeren Schepenen, gesworenen ende principaelste gegoeyde te aensoecken ende te comitteren den gemelden heere Raet ende Rentmeester Marcus Pauly omme te contracteren over de voorss. contributie, alsmede om onsen goeden innegesetenen Sr Peeter Robert te lossen van syne voorss. gevanckenisse, ende voorders daerinne te doen als de voornoemde heere gecommiteerde ten meeste proufftye deser gemeynthe soude goetvinden te behoiren, ende dyensvolgens soo ist dat by heere Raetsheere Bernaerts tot Bergen, Henegauw, sich voor de contributie van dese Vreyheyt hadde borge gestelt, hebbende eene contreborge van den heere Foulon tot Brussel aen wie den meergemelden heere Pauly sich hadde vobligeert ende daer vleden eene obligatie ten fine hy wegens dese gemeynthe van syne Borchtouchte soude worden geindemneert etta, in welcken voorss. perplexen tyde den schepenen Loyex ende Verstraelen wierden gelast by de voorschrevene Schepenen, geswooren ende gegoeyde om hun te adresseren by vscheyde innegesetenen om eenighe sommen gelt gereet te houden ende dié provisionelyk te employeren tot voorcominghe van den gemelden gemenaceerden brandt ende plunderinghe, gelyck sulcx is geschiet, ende namentlyck by sr Jacobus Colen, sr Peeter Cleymans, d'heer Schoutelh Vloers, sr Marinus Slaets, d'heere doctor Cleymans, ende den voorn. heere Raet en Rentm^r Pauly die ingevolghen den last hunne penningen hebben gereet gehouden ende ten interesse in dienste als voor

geschoten, ende by den voorss. heere Pauly ontfangen volgens syne notitie, als te wethen :

Eerst van Sr Jacobus Colen de somme van een duysent negen en tachtigh guldens dry stuyv*, in munte, den pattacon gereeckent tot 2-12, den schellinck tot 6 1/2 stuyv. ende alle andere specien naer advenant, dus dico. 1089-0 1/2

Item ontfangen van den heere Schouteth Vloers eene somme van acht hondert seven ent seventigh guldens thien stuyvers, dico. 877-10

Item alnoch ontfangen van den notaris Slaets eene somme van sesse hondert vyff guldens negenthien stuyvers eenen halffen, dico. 605-19 1/2

Item ingevolghen als voor heeft denselven alnoch ontfangen van d'heere doctor Cleymans eene somme van vier hondert seven en tachtigh guldens ende thien stuyvers, dico. 487-10

Item blyckens de voorss. notitie soo is aen den voorss. heere gecomiteerde synde binnen Brussel, door den heere Hooftschouteth Van den Broeck wegens de regeerders deser gemeynte toegesonden eene somme van vier duysent negen hondert seven en dertigh guldens ende vyffthien stuyvers; Dan alsoo den voorn. heere schouteth daeralf heeft gehouden voor eenighe oncosten een pistool, ende daer onder dat oock was een vals pistool, d'welcke affgetrocken aen de voorss. somme, soo comt daerover alhier noch eene som van 4918-5

Item alnoch ontfangen van Sr Geeraerd Loyx eenen wisselbrief op den heere Canto binnen Luyck van vyff hondert Pattacons, maeckende in de voorss. munte eene somme van derthien hondert guldens, dico. 1300-00

Bovendien is alnoch getelt ende by den gemelden heere raet ontfangen van den Eerweerdighen heere Henricus

Genaussen, cannunik en cantor alhyer eene somme van twee duysent Guldens wisselgelt maeckende in valutatie voorss. eene somme van twee duysent een hondert sesse en tsestigh guldens, die alhyer worden vytgetrocken et dico 2166-00

Item soo is alnoch door den voorss. Schepenen Loyx, aen den voorn^m heere Raedt ter handt gestelt in den Jaere 1695 eene som van elf hondert pattacons, maeckende in munte als boven twee duysent acht hondert 't sestigh guldens, dico. 2860-00

Bovendyden is alnoch wegens de Schepenen ende Regeerders deser vryheyt op den... Xbris 1697 getelt aen den heere Francisco Pauly heere van Arendonck, en rendant in desen, om over te tellen aen den heere Foulon te Brussel vs. om rekeninghe van contributie naer Bergen Henegauwover te maecken eene somme van sesse duysent twee hondert vyff en 't sestigh guldens wisselgelt, maeckende in munte als boven 6787-1 3/4

Item alnoch by den gemelden heere rendant ontfangen wegens de Regeerders voorss. ten fine als boven om daermede te voldoen hetgeene den heere Foulon hadde te pretenderen over vschot aen de contributie, ten dienste deser gemeynte gedaan, eene som van twee hondert ende 't seventigh Guldens wisselgelt, maeckende in munte als voor eene som van twee hondert twee en negentigh guldens tien stuyvers 292-10

Somma totalis van den bovenstaenden ontvanck compt te monteren ter somme van twee en twintigh duysent derthien guldens negenthien stuyvers eenen blanck 22.013-19 3/4

Vuytgeve tegens den voorss. ontfanck :

In den eersten blyckens notitie van den gemelden heere Raet en Rentm^r Pauly heeft denselven betaelt tot Bree

ten tyde als de voorn. Fransche trouppen aldaer waeren liggende eene som van hondert pistoolen maeckende in hooghgelt den Schellinck tot 6 1/2 stuyvers als voor eene som van negen hondert vyff ent seventigh guldens, dico

975-0

Item blyckens als voor als doen gelangt aen Pater Dupré om Sr Peeter Robert inne te volgen ende tot proufflyte van dese gemeynte te gebruycken vyffligh pistoolen, maeckende in munte als boven eene somme van vier hondert seven en tachtigh guldens thien stuyvers, dico

487-10

Item aen denselven pater alnoch gelangt in silvere munte voor syne vteiringen op den wegh te gebruycken eenen ducaton, maeckende

3-5

Item aen Ste Robert overgemaect tot Brussel op Namen tot syn onderhout vyff pistoolen sonder hetgeene dat hy alnoch hadde opgenomen van Monsr du Pouchau, comt de voorss. somme

48-15

Item betaelt voor het peerdt van den heere proviseur van Postel omme den voorss. Robert innetevolgen eene som van acht en negentigh guldens sesthien stuyvers, dico

98-16

Item soo heeft den voorn. heer Raet ende Rentm^r vytte voorn. eerste penningen betaelt aen den heere Crabbeels ende Minens binnen Brussel eene somme van vyff hondert Guldens eenen stuyver een oort, ende dat tot voldoeninghe van de quote deser gemeynte in vyffhien hondert guldens provisionelyk omgeslaegen voor de waegen vrachten gediend hebbende. in de Campagne in den jaere 1693.

Item betaelt volgens quittantie van den 12 octobris 1693 aen den heer Guilliam Foulon die deselve somme heeft overgetelt tot Bergen Henegauw in minderinghe van de gemelde contributie eene somme van twelf hon-

dert gl. wisselgelt, maeckende in de voorss. hoogemunte den schellinck à 6 1/2 st. eene somme van derthien hondert guldens, dico

1300-0

Item blyckens als voor heeft denselven alnoch betaelt aen den voorss. heere Foulon in date 19 octobris 1693 eene somme van vier duysent sesse hondert vyfflich guldens en vyff stuyvers wisselgelt, die hy insgelyck hadde overgemaect ende doen tellen binnen Bergen voorss. op reeckeninghe van de voorss. contributie maeckende in hooghgelt als boven eene somme van vyff duysent seven en dertigh guldens vyffthien stuyvers, dico

5037-15

Item alnoch betaelt aen den voorss. heere Foulon op reeckeninghe van de voorn. contributie by hem als boven overgemaect, eene somme van twee duysent twee hondert vyff en 't negentigh guldens ende dertien stuyvers wisselgelt volgens syne quittantie van den 2ⁿ April 1694 maeckende twee duysent vier hondert sesse en tachtigh guldens negenthien stuyvers hooghgelt als voor, dico

2186-19

Item blyckens de quittantie in date als boven aen selver heere Foulon betaelt certe somme van twee duysent guldens wisselgelt ende dat op minderinghe als voor, maeckende in hooghgelt twee duysent een hondert sesse en sestigh guldens en derthien stuyvers, dico

2166-13

Item alnoch betaelt op 13 april 1693 aen voorn. heere Foulon eene somme van acht hondert guldens op reeckeninghe als voor, dico

800-

Item aen selven heere Foulon volgens quittantie alnoch betaelt eene somme van dry duysent vyff hondert seven en twintigh guldens 15 1/2 stuyvers in munte als boven.

3527-15 1/2

Item betaelt aen den voorn. Foulon door Jouff. Grange volgens reeckeninghe van selven Foulon eene

somme van een hondert vier en sestigh guldens hooghgelt.

164-0

Item volgens de quittantie van den 2^e April 1695 soo heeft denselven alnoch betaelt aen gemelden Foulon op reeckeninghe van voors. contributie eene somme van elf hondert pattakons, maeckende in hooghgelt als voor twee duysent acht hondert 't sestigh guldens, dico .

2860-

Item soo heeft den voornoemten heere rendant als gecommiteerde naer doode van synen heere vaeder saliger alnoch betaelt aen den voors. heere Foulon eene somme van sesse duysent twee hondert vyff en sestigh guldens sesse stuyvers wisselgelt ende dat insgelycks op reeckeninghe van gemelde contributie maeckende in hooghgelt als boven sesse duysent seven hondert seven en tachtigh guldens en acht stuivers blyckens de quittantie in date 19 December 1697 dus dico .

6787-1 1/2

Item blyckens quittantie in date 16 Januari 1699 heeft denselven alnoch betaelt aen de wed. van den voorn. heer Foulon eene somme van twee hondert seventigh guldens ende thien stuyvers wisselgelt ende dat in voldoeninghe van de voors. contributie, hem voor dese gemeynthe tot Bergen vs. hadde vschoten ende betaelt, maeckende in hooghgelt eene somme van twee hondert drye en 't negentich guldens enen blanè, dico .

293-0 3/4

Item comt alhyer in uytgeve eene somme van twee hondert sestien guldens enen stuyver enen halffven over vacatien vschotten aen den ostagier Sr Peeter Robert tot Naemen; aen Bodeloonen by den gemelden heere gecommiteerden en volmagtigden in het contracteren van dese contributie in dienste van dese gemeynthe gedaen, naerder blyckens de specificatie daervan synde et dico .

216-1 1/2

Item voor eene expresse karre ende peerd . . . . .

27-0

Item comt alhyer in vuytgeeff de somme van . . . . . over den intrest van seeckere somme van . . . . . capitael, die den voorn. heere rendant ten dienste van dese gemeynthe meer hadde vutgegeven als ontfangen ende by hem oock vschoten en gelicht ten intresse naer rato van de andere opgenomen penningen der gegoeide à . . . . . per cent, beloopende 't sedert den jaere 1693 tot den jaere 1711 't samen.

Item comt alhyer voor tantiesme voor het ontfangen, vutgegeven ende overmaeckende van de voors. somme hyer voren voor ontfanck gebrocht beloopende 17000 gls, comt ten advenante van twee guldens twelf stuyvers per cent te saemen eene somme van . . . . .

442-0

Item komt alhier voor tantiesme van 5000 guldens door d'heer hoofschouteth volgens resolutie tot Brussel overgebracht ende aen den heere rendants vaeder ter hand gestelt, ter somme van . . . . .

130-0

Item voor verschotten van porttén, briefven, schryven derselve als andersints, concernerende de gemelde contributie, comt saemen en worden alhyer vutgetrocken ter somme van . . . . .

10-0

Het summarium van dese reeckeninghe comt te monter de somme van seven en twintigh duysent acht hondert een en vyftigh guldens twelf stuyvers en een oort, dico . . . . .

27851-12 1/4

Den ontfanck hyervoorens was twee en twintigh duysent derthyen guldens negenthyen stuyvers een blanck dico .

22.013-19 3/4

Dus d'een tegens het ander affgetrocken is meer by den rendant uytgegeven als ontfangen ter somme van vyf duysent acht hondert seven en dertigh guldens twelf stuyvers enen halffven dico . . . . .

5837-12 1/2

Alles onder protestatie etc^a.

Aldus verreeckent ende gepasseert ten overstaen van Jonkh^r Hub. Jacobus Van den Broeck, Peeter Van Eynde, Egidius Stuyck, Melchior Vueghs, Ad. Van Eyck, Jan Baptist Robert, Guillian Cuylaerts, ende Jan Baerts resp^e schouteth ende schepenen deser stadt en vryheyt van Turnhout desen 5 January 1712 ende met kennisse van geswoorenen.

Onder stont me presente ende was onderteekent G. Proost Sris.
Concordantiam attestor. Proost Sris.

Benaemingen van eenige huizen der stad Turnhout, die mij door de eigenaars dier, opgegeven, of door mij in stads-archieven gevonden geweest zijn.

- De dry Koningen.* De huizing gelegen op de Merkt, toebehoorende aan Mme de Wed^e Van Hulsel, bewoond door de gebroeders De Lang.
- De groote Keizer.* De huizing op de merkt toebehoorende aan den heer G. Geudens.
- De kleine Keizer.* De huizing op de merkt toebehoorende aan M^m de weduwe en kinderen Franz Van Der Heyden-Huysmans.
- De Blinde Spiegel.* De huizing op de Merkt toebehoorende aan Mme de wed. en kinderen Constant Hendrickx-Van Genechten akt P. Snyders 1724, 26 September.
- Sint Joris.* De huizing op de Merkt toebehoorende aan Mme de wed. en kinderen C. Hendrickx-Van Genechten en bewoond door den heer Jos. Boghmans-Verhaegen.
- De Toren.* De huizing op de Merkt toebehoorende aan de erven van den heer L. Boone, Eere-voorzitter der rechtbank van eersten aanleg te Turnhout. Akt P. Snyders 1714 nr 20.
- Het Groenhuis.*
Maurice De huizing op de Merkt toebehoorende aan den heer B. Caers-Mermans, rechter te Turnhout. P. Snyders 1717 nr 27.
- De Eenhoorn.*
Meulbaert De huizing op de Merkt, toebehoorende aan den heer Jos. Van Ravestyn-Dierckx. P. Snyders 1717 nr 27 en goedenisboek 1666 f° 43 verso.

- Het roode Hert.* De huizing op de Merkt, toebehoorende aan den heer Aug. Liebrechts, thans bewoond door Mej. Donnez. Akt P. Snyders 1719 nr 36.
- Het witte Hert.
de Vlieg.* De huizing op de Merkt toebehoorende en bewoond door den heer Aug. Liebrechts.
- De Luyppaarl.
Lubert.* De huizing op de Merkt toebehoorende en bewoond door Mme Van Huisel goedenisboek 1666 f° 43 verso.
- De Roode Schild.* De huizing makende den hoek der merkt en der Herenthalsstraat, toebehoorende aan de kinderen Hendrickx-Van de Luygaetder, dezen eigendom hoorde vroeger toe aan den heer Pauli, rentmeester van hare doorluchtige Hoogheid de Princesse van Oranje. Goedenisboek 1659 f° 20 verso.
- De Helm.* De huizing makende den hoek der merkt en der Botermerkt, toebehoorende aan Mej. Elise Amens. Goedenisboek 1661 f° 36.
- De Pelikaan.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat zijnde den eigendom van den heer Mesmaekers-Van Hal thans bewoond door de gezusters Vues.
- De Draak.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat vroeger toebehoord hebbende aan wijlen den heer Walt. Fr. Van Genechten primus van-Leuven in 1791, en later van zijne dochter wijlen vrouwe Glenisson-Van Genechten thans den eigendom van den heer Louis Dierckx-Janssens notaris.
- De groote Zevensterre.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende aan M^m Coppens. P. Snyders 1713 nr 8 en goedenisboek 1664 folio 39.
- De Slimme gevel.* De huizing in de Gasthuisstraat toebehoorende aan den heer Jan Dierckx-Van der Linden.

- De Hessewagen.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende aan den heer Georges Van Genechten bankier. Akt De Neckere nr 64 Jaar IX der Fransche Republiek en P. Snyders 1726 nr 69.
- De Paternoster.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende aan den heer F. Bauweraerts koopman thans in gebruik bij den heer De Langh, horlogiemaker en goudwinkel.
- St. Jan.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende vroeger aan Mej. T. Van Giesbergen, thans aan de wed. Crols en D. Van Casteren.
- De goede Heyder.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat, oostwaarts den Sint Jan, toebehoorende aan den heer Ch. Spruyt. Akt J. A. Van Heyst 22 Aug. 1732.
- De Balans.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende aan den heer Marynen-Van Pelt. Akt F. C. Geerts 1776 nr 27.
- De Prins van Oranje.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat toebehoorende aan M^m Ant. Van Genechten. Akt. F. C. Geerts 1776 nr 30.
- De dry Swaanljens.* De huizing gelegen in de Gasthuisstraat, makende de westen hoek van de Korte Gasthuisstraat, toebehoorende aan M^m Van Huisen, in gebruik bij den heer Rutten-Marynen, goedenisboek 1656.
- De Lamentenberg.* De huizing gelegen in de Lange Beggijnestraat, makende den hoek der Korte Beggijnestraat, thans toebehoorende aan de kinderen Moerman.
- De Kattensteert.* De huizing met aangelegen hof, nabij Sint Ewouts kapel, (Sint Theobaldus kapel) toebehoorende aan de wed. en kind. Guil. Dierckx, P. Snyders 1713 nr 9.

- Het Schuttershof.* De huizing in de Korte Beggijnenstraat, toebehoorende aan den Eerw. heer Pittoors, Deken der stad Turnhout, dienende thans tot Patronage der Jongens.
- De Otter.* De huizing gelegen in de Paterstraat toebehoorende aan den heer Guil. Nuyens-Ceulemans, akt P. Snyders 1714 nr 14.
- De groote Engel.* De huizing gelegen in het begin der Paterstraat makende den hoek der Nieuwstraat, toebehoorende aan den heer Jos. Huybrechts-Willekens.
- De kleine Engel.* De huizing gelegen noordwaarts voorgaande toebehoorende aan den heer Jos. Huybrechts-Willekens en door hem aangekocht namens den heer Jos. G. Van Ostade-Neeckx. Akt F. C. Geerts 1778 nr 37.
- De Hertog van Beyeren.* De huizing gelegen in de Paterstraat toebehoorende aan den heer Adr. Oomen.
- De Valk.* De huizing gelegen in de Paterstraat toebehoorende aan den heer Guil. Severynen.
- De Bontenmantel.* De huizing gelegen in het begin der Paterstraat, en makende den hoek van het Papenstraatje, toebehoorende aan den heer de Chaffoy-Huybrechts, thans in gebruik bij den heer Fr Sinets, Peperkoekbakker.
- De Roode Haan.* De huizing gelegen in de Paterstraat toebehoorende aan den heer Fr. Bauweraerts in gebruik bij August Malfet. Akt II. J. Noten van 22 April 1784.
- De Roode Os.* De huizing gelegen in de Paterstraat, toebehoorende aan den heer Clément Gervais-Jacobs, door hem aangekocht namens de erfgenamen Jan Crols-Vueghs.

- De groote Goudbloem.* De huizing gelegen in de Herenthalsstraat, toebehoorende aan den heer Ferdinand Van Bael-Vanderbeuren in gebruik bij den heer Ed. Vues-Heylen. P. Snyders 1719 nr 35 en akt van overeenkomst met den eigenaar der huizing den Regenboog ziet goedenisboek 1666 f° 5.
- De kleine Goudbloem.* De huizing gelegen in de Herenthalsstraat zuidwaarts voorgaande, toebehoorende aan de kind. Swannet, (thans den tuimelaar).
- De pluimen Hoel.* De huizing gelegen in de Herenthalsstraat, toebehoorende aan Mej. Constance Jaussens, vroeger Jos. Gabriels.
- De Swaan.* De huizing gelegen in de Herenthalsstraat, toebehoorende aan de wed. Adr. Borghmans. Akt Noten 1782, 3 september.
- Het hof van Ranst.* De huizing gelegen op de Botermarkt, toebehoorende aan den heer Jan Grielens-Staës.
- St. Ignatius.* De huizing gelegen op de Botermarkt, toebehoorende aan de wed. en kind. M. Dewit, goedenisboek 12 Augustus 1745 en 24 Juli 1752.
- De Arend.* De huizing gelegen in de Otterstraat toebehoorende aan den heer P. J. M. A. Dierckx, volksvertegenwoordiger en Burgemeester der Stad Turnhout.
- De Oliefant.* De huizing gelegen in de Otterstraat toebehoorende aan Mej. M. T. D. Loyens grondeigenaresse.
- De kleine Biekaar.* De huizing gelegen in de Otterstraat, toebehoorende aan den heer Ferd. Malfet-Lamey. Akt Geerts 22 April 1788.
- De Brouwhetel.* Den eigendom gelegen in de Otterstraat, makende den hoek der Klinkstraat, toebehoorende aan den heer Victor Wouters. Akt Noten 14 Sept. 1781.

- De Boschkar.* De huizing gelegen in de Korte Gasthuisstraat, toebehoorende aan den heer J. de Fierlant, Procureur des Konings, thans in gebruik bij Jos. Van Gestel, hoefsmid. Van Heyst, 16 augustus 1725.
- Het hof van Turnhout.* De huizing op de Castelijm, toebehoorende aan den heer G. Van Pelt-Versteylen, schepen der stad Turnhout, door hem aangekocht namens den heer Verheyen in gebruik bij Godf. Slegers, landbouwer. Akt J. F. Geerts 1763 n° 3.
- Den Tennenpot.* De huizing toebehoorende aan den heer Louis Caron-Van Hulsel, gelegen aan de merkt. Goedenisboek 1666 f° 43 verso.
- Borgerhout.* De huizing met brouwerij en toebehoortens, in de Otterstrrat, thans toebehoorende aan den heer Victor Wouters. Goedenisboek 1665, folio 33.
- Hof-ter-Duinen.* De boerestede aan den Antwerpschen steenweg, toebehoorende aan den heer Ch. Poupaert Van Dooren. Goedenisboek 1666, f° 3.
- De Ooievaarsnest.* Den eigendom in 't Papenstraatje, toebehoorende aan den heer Jan Van Loco, grondeigenaar. Akt Pet. Snyders 1730, n° 94.
- Het Paradijs.* De huizing toebehoorende aan den heer P. J. M. A. Dierckx, Burgemeester en Volksvertegenwoordiger, gelegen in de Otterstraat te Turnhout, in gebruik bij den heer L. Dierikx, ontvan-ger der registratie en domeinen. Goedenisboek 1735 folio 253 verso.
- Het wit Peerdeken.* De huizing in de Gasthuisstraat (thans de Schild), toebehoorende aan de weduwe Matthys-Clymans. Goedenisboek 1663 folio 27 recto.

Het Moleken.

De huizing in de Gasthuisstraat, toebehoorende aan den heer Hubert Verheyen. Goedenisboek 1664 folio 28. *Alb. v. d. W.*

De Paaschkeers.

De huizing in de Herenthalsstraat, toebehoorende aan den heer Hannoset, koopman.

1793.

Information preparatoir genomèn door den heere Substituet hoofschoutet.

Coram de heeren Jan François Luyckx en Lambert Baelemans Schepenen, desen 7 Mey 1793.

Comparuit Joannes Van Roy, Visitateur van de Seer Edele Staeten van Brabant E^e, woonende binnen dese stadt, out omtrent 35 jaeren, gedaegt door den Voster Caelewaerts, en in eede gestelt door den heere Substituet Hoofschoutet, en geexamineert, tuygt en verclaert om eede als voor gedaen, waeraghtigh te wesen, dat hy in qualityt van Visitateur van den heere ontfanger Van Den Broeck omtrent Paesschen, sonder den preciesen dagh te connen seggen, ordre heeft becomen om te gaen bij alle de voerluyden op Diest en hun aen te seggen, dat sy wederom naer ouder gewoonte, billetten mosten haelen op het Staeten Comptoir, als sy bier in de kelders uytleverden, dat hij deponent onder andere, de commissie gedaen heeft bij G. Hendrickx, in den gouden Leeuw alhier voerman op Diest en leverancier van Diesters bier in vscheide herbergen; dat als hy deponent de voors. commissie dede bij den selven Hendrickx, de vrouw aen hem gezyt heeft, « dat sy hier aen nogh soo haest niet soude voldoen »; Dat hy deponent op den denselven dagh, den sone van G. Hendrickx, met naeme Henricus Hendrickx is tegen gecomen omtrent de Nieuwstraet by den Engel, den welcken eene halve tonne distersbier op synen waghén hadt liggen; dat hy deponent als dan aen denselven gevraegt heeft off hy nu een kelderbillet gehaelt hadt, immers in substantie dat denselven Henricus Hendrickx, hier op antwoorde: neen, dat hy deponent alsdan hem drygende te Calengieren, hy Henricus Hendrickx seffens naer het comptoir is gelooopen en een billet

gehaelt heeft; dat hy deponent op Sondagh laest gepasseert, is gegaen omtrent acht uren savonts naer de herberg « het Schuttershoff » bewoont door Cornelius Clymans; om eene pinte bier te gaen drinken, dat aldaer versheyde menschen waeren, dat onder ander aldaer waeren Joannes Kock, Joannes Batén van de merckt alhier uyt het St Joris, alsook Carel Roevens en Seekeren Mynendonckx, woonende in het Paepenstraetien beneffens desselfs huisvrouwe en de nighte van den Baes, als oock den voornoemden Henricus Hendrickx; dat desen Hendrickx hem deponent aldaer heeft begonst smaedlyck aen te spreken, sonder dat hy deponent hem hiertoe eenige de minste reden hadt gegeven, dat allengskens al meerder dese smaedlycke woorden door hem vermenigvuldigt werden sonder dat hy deponent hierop veel heeft geantwoort, dat dit eenigen tyt geduert hebbende den deponent eene andere plaetse heeft genomen om van rusie ontslaen te syn en omdat hem dogt dat denselven Hendrickx by dranck was; dat ten langen laetsten den voors. Hendrickx hem deponent heeft vast gepackt, dat hy deponent sigh alsdan heeft vweert en denselven Hendrickx heeft gesmeten tegen de horlogiecas op den gront, dusdanigh dat door dat vallen het middelgelas van die staende horologie is gebrocken, dat ditto Hendrickx opgestaen synde hem deponent wederom heeft vastgepackt, ende dat hy deponent sigh wederom verweirende, hem Hendrickx tegen den toogh, staende in de keuken, heeft geslagen, dat hy ter aerde viel, sonder dat hy deponent aen ditto Hendrickx op die twee keeren iet voorder gedaen heeft; dat hierna in de voors. herberge van dese affaire by naer niets meer is gesproken, dat hy deponent omtrent een half ure daer naer is uyt die herberge gegaen met Jan Cockx en syne huysvrouwe en de vróuw van hem deponent, dat onder den wegh omtrent het Clyn Schuttershoff den voors. Henricus Hendrickx, hem deponent op de straet heeft aengerant onder het roepen van schelm, deugeniet, verrader en dergelycke en dat hy hem wederom heeft eenen slagh toegebracht, die hy deponent afweirde en waernaer hy deponent is naer syn huys gegaen; dat hy deponent te huys synde, denselven Henricus Hendrickx, op de deure

heeft comen stampen al roepende schelm, deugeniet, honsfot, lantsverrader comt er maer uyt ik slaen uw doot oft diergelycke, dat dit stampen en roepen wel een half ure geduert hebbende, hy deponent syne deure selfs heeft opengedaen, dat Henricus Hendrickx, hem deponent alsdan in syn huys heeft aengepakt en hem deponent verscheyde slaegen heeft toegebracht, soodanighlyck dat alle de quetsueren en blauwplacken, die hy deponent heeft, hem door Henricus Hendrickx syn toegebracht, dat hy deponent sigh soo veel mogelyck heeft verveirt en ten langen laesten al veghtende met hem op de straet is geraeckt en daer naer soo haest hy deponent de cans hadt, in huys is gevlught, nec aliter nec amplius, et habita lectura perstitit et signavit coram quibus die et anno ut ante, (is geteekend) J. V. Roy, J. J. Luyckx en G. L. Baelemans.

1793.

**Ordonnantie van den Keyzer ende Koning, Medebren-
gende pardon generael voor de Deserteurs der Troup-
pen van Syne Majesteit van den 16 Mey 1793.**

Franciscus, bij de gratie Gods, Roomsch Keyzer, altijd vermeerder des Rycks: Koning van Duytsland, van Hongariën, van Bohemen, van Dalmatiën, van Croatiën, van Slavonien, van Galicz, van Lodomerie, ende van Jerusalem; Artshertog van Oostenryk; Hertog van Burgondien ende van Loreynen, van Lothryk, van Brabant, van Limbourg, van Luxembour, van Guelder, van Styrien, van Carinthien ende van Carniolen; Grooten Hertog van Toscaenen; Grooten Prince van Transilvaniën; Markgrave van Moraviën; Hertog van Wirtemberg, van hoog ende neder Silesien, van Milaenen, van Mantua, van Parma ende Plaisonce, van Guastalle, van Osviecz ende Zator, van Calabre, van Bar, van Montferratende van Teschen; Prince van Suaben ende van Charleville; Grave van Habsburg, van Vlaenderen, van Arthois, van Tyrol, van Henegauw, van Naemen, van Kybourg; van Gorice ende van Gradisca; Mark-Grave van 't heylig Roomsch Ryk, van Burgaw, van hoog en neder Lusacien, van Pont-à-Mouson ende van Nomeny; Land-Grave van Alsatein; Grave van Provence, van Vaudemont, van Blamont, van Zutphen, van Saarwerden, van Salm ende van Falkenstein; Heere van de Marche van Esclavonien, van Port-Naon, van Salins ende van Mechelen enz.

Vastgesteld hebbende toe te staen een Pardon-generael aen de Deserteurs van onse Legers, op den voet uytgedrukt in de Acten ende Declaratien van den 1 en 22 April Iestleden, waervan den inhoud hier naer volgt.

Van wegen zyne Keyzerlycke Koninglycke ende Apostolyke Majesteit-

Syne Majesteyt den Keyser ende Koning willende, ter oorsaeke van de erbesit-neminghe zyn'er Nederlandsche Provintien, aen den Militairen Staet een bewys geven van zynen uitmuntenden gunst, heeft gereserveert toe te staen een Pardon-generael aen alle degene die syne legers verlaeten hebben, zonder nogtans sig plichtig gemaect te hebben van andere swaere misdaden, als van het gene van Desertie, 't zy dat dese Deserteurs inboorelingen ofte vremdelingen zyn, 't zy dat zy binnen dese Nederlandsche Provintien zouden verborgen wesen, of te gevlugt in eenig vremd Land.

Uyt kracht van dit tegenwoordig Pardon, het welk dueren zal van den dag der publicatie van dit tegenwoordig Plakkaert, te weten van den eersten April 1793, tot het eynde van de maend October van 't zelve jaer inclues, ende dus geduerende seven agtereenvolgende maenden, alle die Deserteurs de welke gedurende dese seven maenden, zullen vrywilliglyk wederkeeren 't zy in het Leger, in hunne Regimenten, ofte respectieve Corpsen, 't zy binnen het Land der Dominatie van zyne Keyzerlycke Koninglyke ende Apostelyke Majesteyt, ofte elders, sig presenterende aen zyne Ambassadeurs ofte Gezanten, aldaer doende blyken het leetwezen van hun misdaed, ende van hun myneedigheyd, ende belovende getrouwelyk te blyven by de Regimenten ofte Corpsen, dewelke zy verlaeten hebben, en van aldaer te volbrengen de Capitulatie, tot dewelke zy zig verbonden hebben in 't aannemen van hunnen dienst, zullen genieten van een Pardon, in zulke wyze dat zy, zonder eenige moeylykheyd ofte beletsel, wederom in dienst zullen aenveert worden; dat men hun geene verwytinge en zal doen over hun voorgaende misdaed, maer zelfs dat ingevolge het gedrag hetwelk zy zullen houden, hetzelfde misdaed voor altyd zal vergeten blyven; diensvolgens sullen deze Deserteurs sig zonder eenige vreesse mogen aenkondigen, 't zy binnen de Dominatie van Zyne Majesteyt, ofte al elders.

Boven dien, die de welke zullen herkent worden niet meer in staet te wezen de pligten van den Militairen dienst te volbrengen, zullen naer hunne wederkomste in de Nederlanden, in volle vryheyd ende gerustelyk

aldaer mogen verblyven; wel verstaende nogtans dat dese gratien ende voordeelen maer plaets en zullen hebben ten opzigte van die dewelke zullen hebben gedeserteert voorgaendelyk aen de publicatie van dit tegenwoordig Plakkaert.

Tot versekeringe van het gene hier boven, is het geboden aen alle generaels, colonels ende andere officieren aen den uytvoer dier te voorzien, ende aendagtiglyk te waeken tot deszelfs volstreckte uytvoeringe ten voordeele van de Deserteurs die sig vrywilliglyk, binnen den tyd hier boven uytgedrukt, zullen aanbieden om de gemelde gratie te genieten.

In den tyd dat de Deserteurs, de welke op d'eene ofte d'andere voorsyde maniere zullen wederkeeren, zekerlyk het bovengemelt Pardon zullen verkrygen, die ter contrarie, dewelke zullen volherden in hunne myneedigheyd, ende den termyn van gratie hierboven uytgedrukt, zullen laeten verloopen, zonder hun te reproduceren, en zullen in geenen tyd nog op geender wyse mogen wederom aenveert worden ofte hun Pardon bekomen: ende evengelyk die dewelke naer de publicatie van de tegenwoordige gratie zouden deserteren, zullen zy in allen tyde, voor zeker vervallen in de straffen, vastgesteld by de maetregels ende artiekelen rakende den Oorlog, dewelke zullen worden geexecuteert 't hunnen laste in alle strengheyd zonder eenige gratie ofte remis.

Waernaer een ieder sig zal hebben te reguleren ende te schikken.

Gegeven tot Bergen den eersten dag der maend April 1793. Ondertee-
kent: Frederic. J. Prince van Saxe-Coburg.

Van wegen Zyne Keyzerlyke, Koninglyke ende Apostelyke Majesteyt,
den dag ende jaer als boven, Anton. Von Eberan.

Declaratie :

Den eersten April 1793, is er gepubliceert geweest een Pardon generael voor de Deserteurs, die sig niet plichtig gemaect hebben van ander misdaed als hetgene van Desertie, is 't dat zy tot hunne Vendels wederkeeren binnen seven maenden; te weten tot het eynde van October 1793, niet te min men vernemt met verwonderinge, dat vele van dese Deser-

teurs eenen ganschen tegenstrydigen sin geven aen de uytdruckinge van dit Pardon generael, met te gelooven dat sy niet verplicht en zyn sig aentekondigen, als op het eynde van den bestemden tyd van dit Pardon generael; te weten tegen den laetsten October van dit jaer: ingevolge verclaert en gebiedt men:

I.

Dat desen bestemden termyn van seven maenden niet gestelt nochte toegestaen is geweest, als om dat er vele van dese Deserteurs sig, ten tyde der publicatie van dit Pardon generael, bevonden in vremde en afgelegen landen, ende opdat zy alzoo den noodigen teyd konden hebben om te kennen die wesentheyd van dit Pardon generael, ende te maeken de noodige beschikkingen tot hun wederkeeren.

II.

Dat het niet en mag toegelaten worden te misbryuken van desen bestemden teyd van seven maenden, aen de Deserteurs die sig bevinden in de nagebuerschap der Nederlandsche Provintien, ende noch minder aen de gene die sig bevinden binnen dese Provintien, ende aen welkers kennisse het Pardon generael is toegekomen; maar iederen Deserteur die wilt genieten van de gratie dewelke dit Pardon generael versekert, moet, soo haest hetzelve Pardon generael hem bekend is, sig aenkondigen aen het Detachement ofte Departement Militaire het naeste by gelegen; en by dien dat er sig binnen zyn kanton, geene trouppen bevinden, hy zal sig aenkondigen aen het Departement Civiel, opdat dit Departement hem kan wederzenden aen het Departement Militaire, het naeste by gelegen, hetwelk hem zal voorder zenden tot zyn vorig Regiment ofte Corps.

III.

Het Pardon generael zal krachtelyk en volkomentlyk zynen uitvoer

hebben voor de Deserteurs degene, zonder teyd verlies zullen wederkeeren naer hunne Regimenten ofte Corpsen.

IV.

Integendeel alle degene die, dese gratie verachtende, sig hier en daer binnen dese Provintien ofte daer ontrent met opgezetten wil zullen ophouden ende quaedwilliglyk hun wederkeeren tot hunne Regimenten ofte Corpsen, zullen uytstellen, zullen als myneedige ende ontrouwe aenzien en aengehouden worden, ende zullen als dusdanige gestrafft worden gevolgentlyk aen de Artikelen van Oorlogh.

V.

De stad Brussel word aangewesen voor de plaetse der byeenkomste van alle Deserteurs, van waer het Commandement generael, aldaar opgerecht voorder van hun zal disponeren.

Volgens welk iedereen sich sal hebben te reguleren ende te schikken.

Gegeven in't Quartier generael van Quievrain den 22 April 1793.
Onderteekent: Frederic. J. Prince van Saxe-Coburg.

Van wegens zyne Keyzerlyke, ende Apostelijke Majesteyt, den dagh ende jaer als boven. Onderteekent Anton. Von Eberan.

1793.

Aanstelling van Joncker Hubertus Jacobus Van den Broeck als hoofschout van het quartier van Turnhout in vervanging van den heer Antoni Vloers, ontslaggever.

Extract nyt het middel resolutieboek der stadt ende Vryheydt Turnhout, waerinne onder andere Staet als volgt :

Commissie van Joncker Hubertus Jacobus Van Den Broeck hoofschouteth van den quartire van Turnhout.

Wilm Hendrick, By der gratie Godts, Coninck van groot Brittagne, prince van Orange ende van Nassau, Grave van Catsenellebage vianden Diets, Lingen, Meurs, Bruynen, Leerdam, Marquis van seruere van Vlis-singen ende baron van Breda der stadt, grave ende lande van Cuyck, Diest, Grimbergen, Herstel, Cranendonck, Warnelston, Arlais, Moseroy, St Vyth, Daesborg, Polaney, Willemstadt, Nieriaert, Isselty, Steenbergen, St. Martensdyck, Gertruyenbergh, Turnhout, Sevenbergen, de Hooge en de Leege Swaluwe, Naeltwyck, Soest, Baeren, Aerlem, Imme-nes binnen ende buyten ett. Eerffburgh grave van Antwerpen ende van Besaneon ; Eerffmarschalck van Hollandt ; Eerffgouverneur ende Stadt-houder van Gelderlandt, graefschap van Zutphen, Seelandt, west Vries-landt, Uyttrecht, Overyssel ende Landschap Drenthe, Eerffcapiteyn ge-nerael ende admirael der Vereenigde Nederlanden ett., allen dieghene die dese sullen sien oft hooren lezen salut :

Doen te weten alsoo Anthonius Vloers Schouteth onser Stadt en de Heerlyckheydt van Turnhout als oock van onsen dorpe ende Heerlyck-heydt van Poppel deselve ampten wederom heeft aengesteld in onse

handen, ende daeromme noodigh is een ander nut ende bequaem persoon daer mede te voorsien, soo ist dat wij, mits 't goet rapport aen ons gedaen van den persoon van Joncker Hubertus Jacobus Van Den Broeck, licentiaet in de rechten, ende ons daeromme vertrouwende 't synder neirstighheydt, bequaemheydt ende getrouwigheydt, hebben ge-stelt ende gecomiteert, stellen ende committeren by desen tot Schou-teth der voorschrevene onse stadt ende vryheydt van Turnhout ende derselver toebehoorten ende namentlyck oock van onsen Dorpe ende Heerlyckheydt van Poppel, hem gevende volcomen macht; autoriteyt ende sonderlingh bevel den voorschreven staet ende officie voortaan te houden, exerceren ende te bedienen, onse rechten hooghheyde ende Heerelyckheyde daerinne te bewaeren, recht wel ende justitie te doen, administreren allen de ghene die 't aen hem versoecken sullen in saccke 't synder kennisse toebehoorende, onse schepenen aldaer te maenen, hunne interesten te vervolgen ende waer te nemen, onse keuren ende breucken, boeten ende amenden te verwoerden, deselve vervolgen innen, opbeuren ende ontfangen, alsoock dieghene die van Lantswegen uytgesonden worden ende tot betaelinghe van dien te bedwingen ende doen bedwingen allen degene die deselve schuldigh sullen syn, reelyck ende by feyte soo men voor onse eygen penningen gewoon is te doen; van synen ontfanck, brieven van reecipisse te geven, dewelcke wy willen van weerde te wesen, dengenen die sulcken betaelinghe sullen gedaen hebben ende voor sulcken hebben wy denselven geauthoriseert ende autoriseren by desen ende voort generallyck te doen al 't ghene dat een goet ende getrouw Schouteth voors. schuldigh is ende behoort te doen tot de wetten, eerenrechten, vryheden, salarissen, baten, prouffytten ende vervallen daertoe staende ende behoorende, waerop ende van hem in 't bedienen van 't selve officie wel ende getrouwelyck te quytten, recht, wethende justitie te doen ende administreren ende van de exploiten ende breucken die onder 't voors. officie vallen sullen, goede ende recht-veerdige reeckeninge te doen, mitsgaders hem te voegen ende te regu-leren naer de instructie gemaect of te alnoch te maecten op de exer-

ceren van d'officien van justitie ende dat op den eedt van getrouwigheydt aen onse commissaris alreede gedaen ; ontbieden ende bevelen wy alle onse officieren, justiceren ende ondersaeten, dien dit aengaen sal, den voorschreven Joncker Hubertus Jacobus Van Den Broeck hooftschouteth onser stadt ende Heerelykheyd van Turnhout met synen toebehoorten, ende van dien voorts te houden ende bekennen, mitsgaders van de eerenrechten, vryheden, salarissen, baten, prouffytten ende vredelyck ende volcomentlijck genieten ende gebruycken, cesserende alle beletten ende verders seggen ter contrarie ; want ons alsoo gelieft, gedaen onder onsen naeme ende grooten segel in 't leger by Parcq den 22 Juny 1693, ende was geteeckent. William Rex ; ende onderwaerts stont by Syne Majesteyt H. Viers.

Op heden den 29 Juny 1693, heeft Joncker Hubertus Jacobus Van Den Broeck genomineert aen d'ander seyde deser ter camere van den Raede ende Reeckeningen van Syne Conincklyke Maj. van groot Brittagne gedaen den behoorelycken eedt van hem als Schouteth der stadt ende Heerelycheyt van Turnhout mitsgaders van de Heerelycheyt ende dorpen van Poppel volghens den inhouden deser commissie aen d'ander syde vermeld wel ende getrouwelyck te sullen quyten ende draegen ende onderwaerts Stout, my present absgrap^o H. Viers, onderstout collata concordat cum suo originali ende was onderteekent quod attestor, Proost S^{ri}s concordatiam attestor (get.) H. Vloers S^{ri}s.

INHOUDSTAFEL

	Bladz.
Titel I. Staat der bevolking	5
» II. Gemeentebestuur	11
» III. Gemeente-inkomsten	19
» IV. Liefdadige Gestichten	26
» V. Eeredienst	35
» VI. Openbaar Onderwijs	37
» VII. Schoone Kunsten, Wetenschappen en Letteren	44
» VIII. Gezondheidsdienst	47
» IX. Justicie, Openbare Veiligheid en Gevangenis	52
» X. Militie	55
» XI. Openbare Belastingen, 1893	58
» XII. Openbare Werken	63
» XIII. Landbouw	72
» XIV. Nijverheid	79
Geschiedkundige Bijdragen uit de Archieven van Turnhout	88

